

БУЙРУК ПРИКАЗ

28 декабря 2018 года №27-ппа

г. Бишкек

«Об утверждении Строительных норм Кыргызской Республики СН КР 31-11:2018 «Мечети»

В целях обеспечения безопасности мечетей, руководствуясь [постановлением](#) Правительства Кыргызской Республики «О делегировании отдельных нормотворческих полномочий Правительства Кыргызской Республики ряду государственных органов исполнительной власти» от 15 сентября 2014 года № 530 и Положением о Государственном агентстве архитектуры, строительства и жилищно-коммунального хозяйства при Правительстве Кыргызской Республики (далее-Госстрой), утвержденным постановлением Правительства Кыргызской Республики от 24 июня 2013 года №372, **приказываю:**

1. Утвердить Строительные нормы Кыргызской Республики СН КР 31-01:2018 «Мечети» согласно приложению.

2. Государственному проектному институту градостроительства и архитектуры при Госстрое:

- принять меры по официальному опубликованию настоящего приказа в соответствии с постановлением Правительства Кыргызской Республики «Об источниках официального опубликования нормативных правовых актов Кыргызской Республики» от 26 февраля 2010 года № 117.

- в течение трех рабочих дней со дня официального опубликования направить копии настоящего приказа в двух экземплярах на государственном и официальном языках, на бумажном и электронном носителях, с указанием источника опубликования указанного приказа, в Министерство юстиции Кыргызской Республики для государственной регистрации;

- в течение трех рабочих дней со дня вступления в силу настоящего приказа направить копии в Аппарат Правительства Кыргызской Республики для информации.

3. Настоящий приказ вступает в силу по истечении 30 дней со дня официального опубликования.

4. Контроль за исполнением настоящего приказа возложить на заместителя директора Госстроя М.А. Акматалиева.

Директор

Б. Абдиев

БУЙРУК ПРИКАЗ

2018-ж. 28-декабры №27-нпа

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын «Мечиттер» курулуш ченемдерин КР КЧ 31-11:2018 бекитүү жөнүндө

Мечиттердин коопсуздугун камсыздоо максатында, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 15-сентябрындагы №530 «Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ыйгарым укуктарын аткаруу бийлигинин бир катар мамлекеттик органдарына өткөрүү жөнүндө» токтомун жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2013-жылдын 24-июнунда №372 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Архитектура, курулуш жана турак жай-коммуналдык чарба мамлекеттик агенттиги (мындан ары Мамкурулуш) жөнүндө жобону жетекчиликке алып, токтомун жетекчиликке алып, **буйрук кылам:**

1. Тиркемеге ылайык Кыргыз Республикасынын курулуш ченемдери КР КЧ 31-01:2018 «Мечиттер» бекитилсин.

2. Мамкурулуштун алдындагы Шаар куруу жана архитектура мамлекеттик долбоорлоо институту:

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2010-жылдын 26-февралындагы №117 “Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларын расмий жарыялоо булактары жөнүндө” токтомуна ылайык ушул буйруктун расмий жарыяланышы боюнча чараларды көрсүн;

- буйрук расмий жарыяланган күндөн тартып үч жумуш күндүн ичинде буйруктун көчүрмөлөрүн эки нускада мамлекеттик жана расмий тилдерде, электрондук жана кагаз түрүндө, аталган буйрукту жарыяланган булакты көрсөтүү менен мамлекеттик каттоодон өткөрүү үчүн Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине жөнөтүлсүн;

- ушул буйрук күчүнө кирген күндөн тартып үч жумуш күндүн ичинде буйруктун көчүрмөлөрү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппаратына маалымат үчүн жөнөтүлсүн.

3. Ушул буйрук расмий жарыялангандан күндөн тартып 30 күн өткөндөн кийин күчүнө кирет.

4. Ушул буйруктун аткарылышын контролдоо Мамкурулуштун директорунун орун басары М.А. Акматалиевге жүктөлсүн.

Директор

Б. Абдиев

СТРОИТЕЛЬНЫЕ НОРМЫ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Система нормативных документов в строительстве

МЕЧЕТИ

МЕЧИТТЕР

Mosques

Дата введения 28 декабря 2018 года

1 Область применения

Настоящие строительные нормы распространяются на проектирование и строительство вновь возводимых и реконструируемых зданий, сооружений и комплексов мечетей, а также молельных помещений, встроенных в здания другого назначения. Проектирование медресе, комплексов, миссий и духовных центров должно производиться в соответствии с утвержденными заданиями на проектирование с учетом требований настоящих строительных норм.

Нормы не распространяются на проектирование мечетей, временно размещаемых в сборно-разборных и других аналогичных зданиях.

2 Нормативные ссылки

В настоящих строительных нормах использованы ссылки на следующие нормативные документы:

- МСН 2.04-03-2005 Защита от шума;
- МСН 2.04-05-95 Естественное и искусственное освещение;
- СНиП 2.01.07-85* Нагрузки и воздействия;
- СНиП 2.04.01-85* Внутренний водопровод и канализация зданий;
- СНиП 2.04.02-84* Водоснабжение. Наружные сети и сооружения;
- СНиП 2.04.05-91* Отопление, вентиляция и кондиционирование;
- СНиП 3.05.06-85 Электротехнические устройства;
- СНиП КР 23-01:2009 Строительная теплотехника;
- СН КР 21-01:2018 Пожарная безопасность зданий и сооружений;
- СН КР 11-03:2018 Состав, порядок разработки и утверждения проектной документации зданий, сооружений и комплексов в Кыргызской Республике;
- СН КР 31-04:2018 Общественные здания и сооружения;
- СН КР 31-05:2018 Производственные здания;
- СП 31-110-2003 Проектирование и монтаж электроустановок жилых и общественных зданий;

Свод правил по планировке и застройке городов и населенных пунктов городского типа в Кыргызской Республике, утвержденный приказом Госстроя КР от 27 мая 2016 года № 6-нпа;

Свод правил по планировке и застройке сельских населенных пунктов в Кыргызской Республике, утвержденный приказом Госстроя КР от 20 сентября 2016 года № 7-нпа.

П р и м е ч а н и е – При пользовании настоящими строительными нормами целесообразно проверить действие ссылочных нормативных документов на территории Кыргызской Республики по соответствующим информационным указателям Национального органа по стандартизации и Госстроя, опубликованным в текущем году. Если ссылочный документ заменен (изменен), то при пользовании настоящими строительными нормами, следует руководствоваться замененным (именным) нормативным документом. Если ссылочный документ отменен без замены, то положение, в котором дана ссылка на него, применяется в части, не затрагивающей эту ссылку.

3 Термины и определения

В настоящих строительных нормах применяются следующие термины с соответствующими определениями:

3.1 айван: Это сводчатое помещение в форме глубокой ниши или зала без передней стены;

3.2 аназа: Стена, резная мраморная доска или деревянная ниша вблизи от входа в мечеть, своего рода михраб во дворе;

3.3 гипостиль: Обширное крытое помещение, потолок которого опирается на многочисленные, часто поставленные колонны;

3.4 даараткана: Санитарно гигиеническое помещение, оборудованное в обязательном порядке унитазами в закрытых кабинках (писсуарами в мужской уборной) и умывальниками;

3.5 дарскана: Учебное помещение медресе;

3.6 дикка: Специальные платформы, стоя на которых муэдзины повторяют движения имама и тем самым направляют движения верующих;

3.7 имам (араб. - предводитель): Духовное лицо, которое заведует мечетью, совершает худбы. Имам - также может означать "пример для подражания". Имамом в молитве может стать любой мусульманин, достигший 8 лет;

3.8 кааба (араб.): Мусульманская святыня в виде кубической постройки во внутреннем дворе Запретной Мечети (Мекка). Кааба содержит черный камень. Вокруг Каабы во время хаджа совершается обряд таваф. Кааба служит кыблой - ориентиром, к которому обращают свое лицо мусульмане всего мира вовремя;

3.9 капитель: Венчающая часть колонны столба или пилястры;

3.10 кыбла: Направление в сторону Каабы. В мусульманской религиозной практике верующие должны быть направлены лицом в этом направлении во время молитвы. В мечети для определения кыблы делается особый знак – михраб;

3.11 **консоль:** Поддерживающий элемент выступающих частей здания (карниза, балкона и т.д.);

3.12 **контрфорс:** Вертикальная стенка, сооружаемая чаще всего под прямым углом к несущей конструкции;

3.13 **конха:** Полукупол, служащий для перекрытия полуцилиндрических частей, например, ниш. В данном случае верхняя - часть михраба;

3.14 **коран:** Главная священная книга мусульман, собрание проповедей, обрядовых и юридических установлений, заклинаний и молитв, назидательных рассказов и притч, произнесенных Мухаммедом в форме «пророческих откровений» в Мекке и Медине между 610—632 гг. и положивших начало религиозному учению ислама.

3.15 **курси:** Пюпитр для Корана;

3.16 **максура:** Это - квадратное в плане, отгороженное резным деревянным или металлическим простенком от основного пространства помещение в непосредственной близости от михраба и минбара. Максура устанавливается только в главных мечетях страны;

3.17 **мечеть:** Молитвенное здание мусульман именуется мечетью (от араб. масджид - место поклонения: Мусульманское молитвенное (богослужбное) архитектурное сооружение;

3.18 **медресе:** Мусульманское учебное заведение, выполняющее роль средней школы и мусульманской духовной семинарии;

3.19 **Мекка:** Город с населением в 1,4 миллиона (2003) в западной Саудовской Аравии, около 100 км от Красного моря. Является центром паломничества для мусульман (см. Хадж). Немусульманам в Мекку въезд запрещен;

3.20 **минарет:** В архитектуре ислама башня (круглая, квадратная или многогранная в сечении), с которой муэдзин призывает верующих на молитву. Минарет ставится рядом с мечетью или включается в ее композицию. Ранние минареты часто имели винтовую лестницу или пандус снаружи (спиралевидные минареты), в поздних - внутри башни;

3.21 **минбар:** Кафедра или трибуна в мечети, с которой имам читает свои проповеди. Расположена справа от михраба. Имеет форму лестницы.

3.22 **муэдзин:** В исламе: слугитель мечети, призывающий с минарета мусульман на молитву;

3.23 **михраб:** Ниша в стене мечети, часто украшенная двумя колонами и аркой, указывающая кыблу, то есть направление, где находится Кааба в Мекке. К нему обращаются лицом мусульмане во время молитвы, расположен в середине стены;

3.24 **парус:** Элемент купольной конструкции, обеспечивающий переход от квадратного в плане подкупольного пространства к окружности купола или его барабану. Имеет форму сферического треугольника, вершина которого обращена вниз. Одна из коренных конструкций византийской архитектуры;

3.25 **пиштак:** Большой портал в виде айвана, где находится вход в мечеть, медресе или мавзолей;

3.26 **тимпан**: В архитектуре - треугольное или полуциркульное поле фронтона (ограниченного по бокам скатами крыши) или поверхность стены над аркой входа или окна;

3.27 **тронп**: Сводчатая конструкция в форме части конуса, половины или четверти сферического купола;

3.28 **хауз**: Водоем, бассейн или фонтан во дворе мечети, предназначенные для ритуального омовения перед входом в мечеть;

3.29 **хутба**: Мусульманская молитва, а так же речь, выступление или проповедь, совершаемые имамом во время пятничного полуденного богослужения в мечети, по праздникам, а так же в особых случаях (дарования победы, избавления от голода, засухи, неурожая, эпидемий и т.д.);

3.30 **число восемь**: В исламе престол, управляющий миром, поддерживают восемь ангелов, соответствующих восьми направлениям и восьми группам букв арабского алфавита.

В связи с этим в восточных орнаментах приветствуются и восьмиконечные звезды.

4 Общие положения

4.1 Комплексы мечетей в соответствии с функциональным назначением подразделяются на главную соборную мечеть, городские мечети, квартальные мечети, сельские мечети, мечети для путников, моленные помещения в зданиях и сооружениях. Их размещение, примерный состав, основной и дополнительный набор зданий, сооружений и помещений богослужебного и вспомогательного назначения приведены в таблице 1.

Таблица 1

№ п.п.	Вид комплекса	Рекомендуемое размещение на селитебной территории	Здания, сооружения и помещения			
			богослужебного назначения		вспомогательного назначения	
			Основные (вместим.)	Дополнительные	Основные	Дополнительные
1	2	3	4	5	6	7
1	Главная соборная мечеть	Общегородской центр	Мечеть (5-15 тыс. чел.)	Минарет (от 2-х до 6 шт.) Даараткана Медресе	Духовное управление Хоз. службы, в том числе гараж	Мусульманская школа Редакция издательства Административные помещения Мусульманская лавка
2	Городская	В пределах	Мечеть на	Минарет		Мусульманская

	мечеть	центральной части территории города, центр планировочного района	(1-5 тыс.чел)	(от 1 до 4х шт.) Даараткана	Хоз. Службы, в том числе гараж	школа Гостиница Административные помещения Мусульманская лавка
3	Квартальная мечеть	В пределах планировочного района, жилой квартал	Мечеть (100-500 чел.)	Минарет (не более 1шт.) можно без минарета Даараткана	Административное помещение	
4	Сельская мечеть	Центр сельского населенного пункта	Мечеть (100-300 чел.)	Минарет (не более 1 шт.) Даараткана	Административное помещение	Хоз.службы
5	Молельные помещения	В зданиях и сооружениях	Молельная комната(на 20-50 чел.)	Даараткана		
Примечание - Минарет и его количество устанавливается заданием на проектирование.						

4.2 Вместимость мечетей определяется расчетом, исходя из численности и демографического состава обслуживаемого населения в соответствии с таблицей 2.

Таблица 2

Расчетная численность населения, тыс.чел.	Вместимость мечети, чел.
60	450
120	900
200	1500
Примечание Показатель вместимости соответствует посещаемости мечети в праздничные дни (для регионов с преимущественно с мусульманским населением).	

4.3 Наиболее распространенным видом мусульманского культового здания является городская мечеть. Примерный перечень зданий, сооружений и помещений городских мечетей, который может быть сокращен или дополнен в задании на проектирование, приведен в таблице 3.

Таблица 3

Назначение зданий, сооружений и помещений	Перечень зданий, сооружений и помещений	Единица измерения	Количество
1	2	3	4
Богослужебные	Мечеть, зимние и летние помещения и сооружения	чел.	1000-5000
	Минарет	шт	1-4
	Даараткана	м ²	120-600
Служебно-бытовые	Комната имама	м ² .	До 20
	Комната мутавали	м ²	15
	Касса, бухгалтер	м ²	10
	Жилые комнаты	чел.	20-30
Просветительские	Туалеты	м ²	10-15
	Аудитории -дарсхана	чел.	100-250
	Библиотека	м ²	20-100
Благотворительные	Медицинский пункт	посещ./день	10-30
	Столовая, кухня	пост. мест	20-40
Хозяйственные	Мусульманская лавка (киоск, магазин)	м ²	5-50
	Гараж	Машина	1-2
	Склады	м ²	До 50

4.4 При проектировании зданий и сооружений комплексов мечетей следует предусматривать устройства и мероприятия для удобного доступа для лиц с ограниченными возможностями здоровья и пользования ими помещениями в соответствии СН КР 35-01.

4.5 При реконструкции, реставрации и капитальном ремонте зданий и сооружений мусульманской религии, являющихся памятниками истории и культуры, кроме требований, указанных в строительных нормах, следует учитывать требования законодательства об охране и использовании памятников истории и культуры.

В случае нового строительства на территориях памятников истории и культуры проектирование следует вести на основании планового задания,

выданного Государственным органом по управлению памятников истории и культуры.

4.6 Проектирование противопожарной защиты мечетей и медресе, должно осуществляться в соответствии с требованиями СНКР 21-01 по противопожарным нормам и другими действующими нормами и правилами.

4.7 Состав, порядок разработки и утверждения проектной документации комплексов мечетей в Кыргызской Республике должны соответствовать требованиям СН КР 11-03

4.8 Для подсчета общей, полезной и нормируемой площади, строительного объема, площади застройки и этажности мусульманских зданий и сооружений следует руководствоваться настоящим СН КР 31-04 и Приложением В.

5 Требования к размещению и территории

5.1 Территории для строительства мечетей и медресе на селитебных территориях отводятся в соответствии с генеральными планами, ПДП, а при их отсутствии - по проектам застройки.

Территории для строительства мечетей и медресе, расположенных за пределами границ городских и сельских поселений, отводятся на основе проектов и схем районной планировки.

5.2 На селитебной территории здания, сооружения и комплексы мечетей и медресе на основании градостроительного задания, как правило, вблизи существующих инженерных коммуникаций и дорог с условием обеспеченности общественным пассажирским транспортом.

Пути подходов к мечетям не должны пересекать в одном уровне проезжую часть магистральных улиц.

5.3 Участки для строительства мечетей должны быть на расстоянии не менее 200 м от дошкольных и образовательных учреждений и больниц.

В лечебных учреждениях возможно организовать намазкана на 25-50 человек.

5.4 Выбор участков на селитебной территории рекомендуется производить с учетом обеспечения доминантной роли мечети в формировании окружающей застройки: участки с повышенным рельефом, ориентированные по осям магистральных дорог, с учетом их конфигурации, застройки соседних участков и др. в зависимости от градостроительных условий.

5.5 Участки для мечети обязательно предусматривать с местами парковок с расчетом 1 машино-место на 20-25 чел. от вместимости мечети.

При строительстве в районах затесненной застройки допускаемая площадь застройки земельного участка должна быть 60-70 процентов.

5.6 Размеры земельных участков городских мечетей, включающих основные здания и сооружения богослужебного и вспомогательного назначения, рекомендуется принимать исходя из удельного показателя - 7 м площади участка на единицу вместимости мечети.

При строительстве мечетей в районах затесненной городской застройки допускается уменьшение удельного показателя земельного участка (м на единицу вместимости), но не более чем на 20-25%.

5.7 Планировку территорий комплекса духовного управления включающих здание мечети, медресе и др. сооружения следует осуществлять в соответствии с заданием на проектирование и градостроительным заключением.

5.8 На земельных участках мечетей не рекомендуется размещать здания и сооружения, функционально не связанные с ними. Допускается предусматривать рядом с земельными участками мечетей участки для размещения гостевых домов, мастерских и хозяйственных служб. Размеры участков и номенклатура зданий и сооружений, размещаемых на смежных участках, устанавливаются заданием на проектирование.

5.9 Территорию мечети следует подразделять на функциональные зоны:

- входную;
- молитвенную;
- вспомогательного назначения;
- хозяйственную.

Схема генерального плана комплекса городской мечети приведена в Приложении А.

5.10 Во входной зоне следует предусматривать въезд для автотранспорта и вход для прихожан. В этой зоне предусматриваются даараткана, мусульманские лавки по продаже религиозных принадлежностей, места для отдыха прихожан –навесы-айваны. Входная зона должна предшествовать зоне мечети.

5.11 Зона мечети, предназначенная для проведения религиозных обрядов, должна иметь непосредственную связь с входной и вспомогательной зонами. В зоне мечети следует предусматривать здания мечети, минаретов, летние навесы-айваны, бассейны, площадки для проведения культовых мероприятий и отдыха прихожан.

Перед главным входом в мечеть, располагаемым, с восточной стороны, следует предусматривать площадь из расчета 0,2 м² на одно место в мечети.

Положение мечетей определяется требованием ориентации михраба в сторону кыблы в западном направлении с возможным смещением в пределах 30° на юг в связи с градостроительными особенностями размещения участка.

5.12 Вспомогательная зона, предназначенная для организации учебной, благотворительной и иной деятельности, должна быть, связана с входной зоной мечети.

5.13 В зависимости от градостроительной ситуации здания и сооружения вспомогательного назначения могут размещаться на участке мечети в соответствии с функциональным зонированием территории, а также в стилобатной части мечети или в пристройках к нему.

5.14 Хозяйственная зона городской мечети, предназначенная для размещения хозяйственных сооружений, в том числе: складов, мастерских,

гаража для автотранспортных средств, площадки для мусоросборника должна иметь удобные подъезды со стороны транспортных магистралей (в том числе для пожарных машин) и быть оборудована стоянкой для грузового и легкового автотранспорта, принадлежащих мечети. Площадь хозяйственной зоны определяется размером зданий и сооружений хозяйственного назначения, количеством автотранспортных средств, определяемым заданием на проектирование, и составляет ориентировочно 15% площади участка. Подъезд грузовых транспортных средств следует предусматривать со стороны хозяйственной зоны комплекса мечети.

5.15 На земельных участках мечети следует предусматривать подъездные дороги к главному входу в мечеть, а также к основным эвакуационным выходам из всех зданий и сооружений, входящих в комплекс мечети.

5.16 Участок комплекса городской мечети, огораживается по всему периметру. Ограду рекомендуется выполнять из декоративных металлических решеток высотой 1,5-2,0 м. Главный вход следует размещать со стороны подходов и остановок общественного транспорта с ориентацией на вход в мечеть. При вместимости мечети более 300 человек следует предусматривать второй въезд на территорию со стороны хозяйственной зоны. Допускается не ограждать земельные участки мечетей, расположенных в мемориальных комплексах.

5.17 За пределами ограды комплекса городской мечети следует предусматривать стоянки автомобилей из расчета 2 машино-места на каждые 50 мест вместимости мечети. Автостоянки легковых автомашин и автобусов, а также остановки общественного транспорта следует располагать на расстоянии, не далее 50 м от зданий мечети.

5.18 Территория комплекса городской мечети должна быть озеленена не менее 15% площади участка.

5.19 Дороги, площадки и вокруг мечети должны иметь твердое покрытие с вертикальной планировкой, обеспечивающей сток дождевых вод.

6 Здания и сооружения богослужебного назначения мечети.

Объёмно-планировочные условия. Приложение Б.

6.1 Здание мечети предназначено для молитвенного собрания верующих и состоит из трех основных частей: молельный зал (ханака), входная часть (вестибюль для обуви), михраб (арочная или сводчатая ниша, обращенная в сторону кыблы). Минарет может быть встроенным в здание мечети или отдельно стоящим, в зависимости от архитектурного решения. Количество минаретов определяется заданием на проектирование.

6.2 Традиционной и главной частью мечети, является купол.

В зависимости от типа мечети в молельном зале-ханаке может быть один купол или несколько. В молельном зале могут быть устроены галереи-балконы в виде изолированного места для женщин. Вход в галереи-балконы осуществляется с лестниц с отдельными входами, изолированными от входа в

основной молельный зал.

6.3 Входная часть мечети состоит из вестибюля, приспособленного для снятия и хранения обуви на период намаза. Размеры вестибюля устанавливаются в зависимости от типа мечети т. е. вместимости из расчета 0.15 м² на одно место в молельном зале.

6.4 В молельном зале-ханака обязательной частью является михраб – это ориентированная на Каабу ниша (плоская, условная или вогнутая), перекрытая аркой, небольшим сводом или конхой и обведенная по периметру рамой. Она должна указывать молящимся направление, куда обратить молитву, — кыблу. Михраб, как правило, украшают каллиграфическими надписями или орнаментами. Михраб расположен на противоположной стене от главного входа в зал, т.е. на западной.

6.5 Справа от михраба – кафедра с которой имамом произносится хутба в день пятничной молитвы. Форма и размер, как и дизайн минбара может быть различным в зависимости от статуса мечети.

Основные варианты объемно-планировочных решений отдельно стоящих мечетей приведены в таблице 4.

Таблица 4

Объекты объемно-планировочных решений	Основные варианты решения
1	2
Молельный зал-ханака Форма зала	Квадратный Прямоугольный Многогранный С балконом Без балкона
Количество куполов	Однокупольный Многокупольный
Структура плана	Многоколонная, гипостильная Многоколонная купольная Без колонн Трехчастная: входная часть – молельный зал-ханака- михраб С айванами (открытые галереи) вокруг входной части с трех сторон или без
Расположение минарета	Отдельно стоящие Пристроена Надстроена
Расположение михраба	Встроен в западную стену
Расположение балкона-галереи	На восточной стороне

	П-образное с северной, восточной и южной сторон
Форма кровельного покрытия	Купольная Многокупольная Шатрово-купольная
Количество этажей (ярусов)	Один этаж Один этаж с цокольным этажом (стилобатом)
П р и м е ч а н и е - Возможно строительство мечетей без минарета	

6.6 Здания квартальных мечетей – следует проектировать купольными одноэтажными с одним минаретом или без согласно заданию на проектирование.

Молельные помещения в общественных комплексах следует размещать на первых или цокольных этажах

6.7 Высота средней части мечети (без барабана и купола) должна быть, не менее 4 м, (квартальная мечеть-маала) что связано с традицией. Высота средней части соборных пятничных мечетей принимается в соответствии с общим объемно-пространственным решением, но не менее 5 м. На балконах, галереях высота может составлять не менее 3м. Минимальная высота вспомогательных помещений от пола до потолка должна составлять не менее 3 м.

В городских и квартальных мечетях, а так же в крупных сельских мечетях для удобства прохода имама к михрабу предусмотреть боковой вход в основной молельный зал. Предпочтительно боковой вход предусмотреть с правой (южной) стороны ото михраба. Допускается данный вход совмещать с эвакуационным;

6.8 Форма купола, ее очертание и размеры, а также барабанов купола принимается с учетом общего объемно-пространственного и композиционного решения с учетом его символического значения.

6.9 При проектировании объем зданий мечетей рекомендуется принимать на одно место вместимости, м³:

Квартальных (маала) мечетей - 3-5
Соборных пятничных городских мечетей - 6-8

П р и м е ч а н и е. В зависимости от объемно-планировочного решения возможно увеличение или уменьшение указанных величин до 20%.

6.10 Главный вход в мечеть располагается, как правило, с восточной стороны. Дополнительные входы могут быть. с южной и северной сторон.

В III климатическом район и III Г климатическом подрайоне при главном входе следует предусматривать тамбур. При дополнительных входах,

служащих в качестве эвакуационных, тамбуры допускается не предусматривать.

Ширина тамбуров не менее 1,2 м.

Устройство порогов высотой более 2 см в дверных проемах притворов не допускается.

Ширину двери в свету для основных входов в мечеть рекомендуется принимать не менее 1,2 м, ширину свободного прохода внутренних дверей - не менее 1,0 м.

Наружные лестницы должны быть минимальной шириной 2,2 м, а площадки высотой от уровня земли более 0,45 м, находящиеся при входах в мечети, должны иметь ограждения высотой не менее 0,9 м.

Входы в мечети и вспомогательные здания городской, соборной мечетей, пандусы и лестницы, вспомогательные средства и приспособления (поручни, ручки и т.п.) следует проектировать в соответствии с требованиями ВСН.

6.11 Площадь зала-ханака, где располагаются молящиеся, рекомендуется принимать из расчета не менее $0,72\text{м}^2$ на одного человека.

Общую площадь мечети рекомендуется принимать из расчета от 1 до 1.2м^2 на единицу вместимости мечети без учета вестибюля для снятия обуви и минарета.

6.12 Функционально-планировочные схемы мечети в связи с богослужением, а также символическое значение его элементов, связанное с намазом приведены в схематической модели в Приложении Б.

Необходимо учитывать, что формы основных элементов мечети, его функциональные и декоративные элементы определяются исламской традицией и символикой, в том числе:

- завершение купола мечети навершием с полумесяцем;
- приподнятость уровня пола мечети над уровнем земли
- стрельчатые формы сводов, арок, куполов, завершений оконных и дверных проемов в каменных мечетях;
- система организации освещения средней части мечети сверху из барабанов куполов и проемов в верхней части стен.

6.13 Вестибюли мечетей (кроме квартальных-маала) могут служить в качестве входного тамбура или могут быть развиты с добавлением помещений для снятия и хранения обуви.

Вестибюли могут быть развиты также для размещения гардероба для верхней одежды, помещений инвентаря и кладовых (определяется заданием на проектирование) При наличии гардеробной верхней одежды количество крючков определяется заданием на проектирование, но должно быть не менее 10% вместимости мечети.

6.14 Для размещения молящихся, как правило, используется до 95% площади средней части зала - ханаки. Остальные 5% площади занято минбаром и подставкой для корана, размещенными вокруг колонн.

В городских соборных мечетях устраивается минбар в виде возвышенной на ступенях купольной площадки с входной аркой и перилами обращенной в сторону зала.

6.15 На северной стороне средней части ханака ближе к минбару может быть устроена максура - ложа для высших представителей власти. Максура устраивается только в главных мечетях страны.

6.16 Главным элементом интерьера зала – ханака является михраб как композиционный, функциональный и сакральный центр зала.

6.17 Тексты коранических надписей необходимо согласовывать, согласно задания на проектирование с ответственным органом религиозного управления. Архитектура михраба может быть иной, современной, без традиционных элементов в зависимости от общего художественного решения интерьера.

6.18 Внешняя форма купола мечети должна иметь стрельчатое очертание, характерное для исламской архитектуры. (Приложение Б). Купол должен иметь завершение в виде «кубба» или полумесяца.

6.19 Строительные и отделочные материалы мечети должны иметь гигиенический сертификат. Согласно мусульманской традиции предпочтение следует отдавать природным материалам, в том числе камню и дереву, а также следует учитывать их долговечность, акустические свойства и пригодность под последующую роспись.

6.20 Мечети по степени ответственности в соответствии со СНиП 2.01.07. должны относиться к 1 классу с коэффициентом надежности по назначению равным 1,0.

6.21 Нормативные значения равномерно распределенных временных нагрузок на плиты перекрытий, лестницы и полы на грунтах следует принимать в соответствии к п.4 в табл. 3 СНиП 2.01.07 равными 400 кгс/м^2 .

6.22 Из кирпича или бетона могут быть выполнены такие специфические для культовой архитектуры элементы, как арки, своды и купола. В отдельных случаях сводчатые покрытия могут быть выполнены с использованием торкретбетонирования по металлическому каркасу. Для устройства шатровых покрытий могут использоваться: кирпич, деревянные или металлические конструкции.

6.23 Для покрытия куполов крупных соборных мечетей используются медные листы или листы из нержавеющей стали.

6.24 Переход от квадратного или многоугольного основания к круглому барабану купола образуется при помощи парусов, за основу формы которых можно взять архитектурные традиции Кыргызстана и Средней Азии. Паруса могут быть выполнены из кирпича, из бетона или путем торкрета бетонирования.

6.25 Полы в молельном зале мечети рекомендуется выполнять из дерева, или из другого материала с подогревом согласно заданию на проектирование.

6.26 Стены могут быть отделаны под последующую роспись известково-песчаной или цементной штукатуркой, а также натуральным камнем, мозаикой или деревом. Рекомендуется согласно заданию на проектирование.

Минарет

6.27 Минарет является неотъемлемой частью мечети, функция которой призыв мусульман на молитву 5 раз в сутки.

В современном строительстве минаретов они приобретают преимущественно градостроительное значение, как символ ислама.

6.28 Минареты в композиции мечети могут быть отдельно стоящими, пристроенными и встроенными в зависимости от местных архитектурно-строительных традиций. Количество минаретов в мечетях варьируется от одного до четырех в соответствии со статусом мечети. Квартальные мечети проектируются без минарета. Отдельно стоящие и пристроенные минареты располагаются обычно с передней стороны зала мечети (с восточной стороны) при одном или двух минаретах и по углам в случае четырех минаретов. Встроенные минареты располагаются над кровлей какой-либо части минарета.

6.29 Минареты устраиваются в виде высоких башенных сооружений с несколькими или одним завершающим балконом-фонарем. Высота минаретов зависит от объемно-пространственной композиции комплекса мечети.

6.30 Подъем на минарет должен осуществляться по внутренней винтовой лестнице с поручнем шириной не менее 0,8 м.

6.31 Размеры проемов фонаря минарета определяются его архитектурной формой. Функция провозглашения азана с окон фонаря муэдзином в современных условиях устарела и применяются аудиосистемы с пультом управления из соответствующего помещения на первом этаже. Мощность звука трансляции азана должна быть регулируема с учетом минимального воздействия на прилегающую территорию.

6.32 Градостроительная доминанта минаретов в застройке городов воспринимаются как главные точки визуального восприятия, определяя место и символ ислама. Также как современная исламская архитектура отличается от средневековой, так и минареты приобретают новое звучание, современные формы при неизменной функции.

7 Здания и сооружения вспомогательного назначения

7.1 Здания и сооружения административного, хозяйственного и вспомогательного назначения, указанные в таблице 3. Состав, площади проектируются в зависимости от типа мечети, его вместимости и в соответствии с заданием на проектирование, которое зависит от типа мечети, его вместимости. В задании на проектирование должны быть указаны и обоснованы необходимые для мечети вспомогательные здания и сооружения.

7.2 Среди вспомогательных помещений даараткана является обязательным для каждого типа мечети.

7.3 Даараткана размещается на территории перед входом в мечеть. В отдельных случаях даараткана может входить в комплекс мечети, что также

при условии размещения перед входом в зал-ханака. Планировка дааратканы должна, соответствовать удобному выполнению ритуала омовения.

Количество мест для сидения и мытья ног должно соответствовать расчету одно место на 25 мест в зале-ханака для больших мечетей вместимостью более 1000 мест. До 1000 мест из расчета одно место в даараткане на 20 мест в зале-ханака.

7.4 Площадь дааратканы планируется из расчета 1.2 м² на одно место. К этой площади дополнительно включается площадь для кабин туалетов и душевых по санитарным нормам для общественных зданий. Ориентация унитазов и чаш генуя должно быть боковым по отношению к кыбле.

7.5 Здания и помещения медресе проектируются по заданию на проектирование в зависимости от типа мечети и вместимости. В задании определяется состав помещений в соответствии с контингентом обучающихся. Обучающиеся могут быть приходящими, для которых достаточно аудитории для занятий - дарсхана и круглогодичного в виде интерната, для которых проектируются все необходимые для нормального функционирования помещения – дарсхана, общежитие, столовая, санузлы, библиотека и др.

При проектировании медресе используются нормы для проектирования образовательных учреждений.

7.6 Здания медресе занимают отдельное место в составе комплекса мечети, согласно Приложению А (Генплан). Здания медресе так же могут быть расположены отдельно от мечетей на другой территории. Нормы площадей помещений медресе и другие требования принимаются в соответствии с нормами мусульманских учебных заведений разрабатываемыми в развитие настоящих норм.

8 Естественное и искусственное освещение, шумозащита, звукоизоляция и акустика помещений

8.1 Естественное и искусственное освещение зданий и сооружений культовых комплексов следует проектировать в соответствии со МСН 2.04-05, а зданий мечетей - с учетом требований настоящего раздела. Система освещения мечети включает естественное и искусственное освещение.

8.2 К уровню освещенности, направленности и месту источника освещения каждой структурной части мечети предъявляются свои специфические требования, обусловленные символикой и функциональным назначением этих частей.

8.3 Естественное освещение балкона для женщин должно быть ограниченным.

8.4 Естественное освещение средней части мечети осуществляется преимущественно из верхней зоны через окна в стенах и в световых барабанах куполов, размеры которых определяются архитектурным решением фасадов. Площадь световых проемов рекомендуется предусматривать в пределах 10% площади пола.

8.5 На окна мечетей и других зданий, как правило, устанавливаются решетки-панджара, часть из которых должна иметь возможность открывания наружу помещений в целях пожарной безопасности.

8.6 Допускается проектировать без естественного освещения в цокольных этажах мечетей помещения вспомогательного назначения, коридоров, кладовых, инженерно-технических помещений, кроме помещений с постоянным пребыванием людей. Освещение только вторым светом можно предусматривать в помещениях, которые допускается проектировать без естественного освещения.

8.7 Светильники для искусственного освещения располагаются следующим образом: в средней части мечети подвешиваются люстры с числом светильников более 12, по стенам размещаются настенные бра с числом светильников 1-3.

8.8 Нормируемые показатели искусственной освещенности основных частей мечети следует принимать по МСН 2.04-05 и таблице 5.

Таблица 5

№ п.п.	Наименование	Уровни освещенности, лк, при лампах накаливания
1	Балкон	20
2	Средняя часть	50
3	михраб	200

8.9 Акустический комфорт в мечетях обеспечивается комплексом мероприятий по акустике и защите от внешних и внутренних шумов.

При проектировании шумозащитных мероприятий спектральные уровни звукового давления допустимого шума в соответствии со МСН 2.04-03 следует принимать по кривой ПС-35 и использовать методы и средства шумозащиты, приведенные в настоящем разделе.

8.10 При выборе участков для строительства мечетей необходимо проведение анализа шумовой карты местности. Строительство зданий мечетей и их комплексов вблизи объектов с повышенным шумовым режимом эксплуатации (аэропорты и т.п.) не рекомендуется.

8.11 Вентиляционные камеры, насосные, тепловые пункты и другие помещения с оборудованием, являющимся источником шума и вибраций, не следует располагать смежно и над помещениями мечетей и молельных залов, а также помещениями с постоянным пребыванием людей. Снижение шума и вибрации от этих источников достигается применением мал шумного оборудования, выбором режима его работы, а также использованием звукопоглощающих конструкций в помещениях с источниками шума и установкой глушителей шума в системах вентиляции.

8.12 Выбор оптимальных параметров внутренних поверхностей помещений мечетей (размеры, тип отделки) для достижения акустического комфорта должен проводиться в соответствии с расчетом.

При проектировании акустики помещений мечетей следует применять методы и средства, используемые при акустическом проектировании зрительных залов с учетом специфики объемно-планировочного решения и функционального использования мечетей. При расчете частотной характеристики времени реверберации следует учитывать особенности акустических сигналов, передаваемых в мечетях (проповеди-хутбы, намаз), а также значительную дифференциацию акустических условий в зависимости от количества и места расположения прихожан. Объемный оптимум реверберации должен представлять собой диапазон допустимых отклонений от среднего значения времени реверберации, являющегося допустимым при разной степени заполнения мечети.

8.13 При проектировании мечетей с расчлененным внутренним объемом на центральный, задние и боковые балконы, звуковые поля в них следует рассчитывать с учетом взаимного акустического влияния и недиффузного характера звуковых полей в отдельных частях мечети. В этом случае переходные процессы послезвучания (реверберацию) в каждой отдельной части мечети следует рассчитывать изолированно с учетом совокупности следующих факторов:

- функционального назначения, степени заполнения каждого объема;
- соотношения воздушных объемов каждой части мечети, площади проемов между ними и площади размещения молящихся;
- акустического соотношения между общими фондами звукопоглощения в отдельных объемах.

8.14 При использовании в мечетях установок звукоусиления их выбор и места размещения устройств должны осуществляться в соответствии с акустическим расчетом.

8.15 Мечети для путников, расположенных вдали от основных электрических сетей допускается проектировать без искусственного освещения или использовать для освещения автономные источники энергии.

9 Инженерное оборудование

Отопление и вентиляция

9.1 В зданиях и сооружениях мусульманских комплексов следует предусматривать отопление и вентиляцию, которые должны быть выполнены в соответствии со СНиП 2.04.05 и требованиями настоящего раздела.

При наличии в мусульманском комплексе зимнего и летнего залов в последнем систему отопления допускается не предусматривать.

9.2 Принятые для общественных зданий требования по энергосбережению при проектировании мечетей допускается не учитывать

ввиду специфики режима богослужебного использования мечетей и их конструктивных решений. Сопротивление теплопередаче ограждающих конструкций мечетей (за исключением заполнения проемов) R_0 должно быть не менее $R_0^{тр}$, определяемого по СНиП КР 23-01 исходя из санитарно-гигиенических и комфортных условий. При этом нормативный температурный перепад Δt^H принимается равным $0,8(t_b - t_p)$, но не более 4 °С.

Сопротивление теплопередаче наружных ограждающих конструкций, система отопления и вентиляции должны обеспечивать предотвращение появления конденсата на внутренних поверхностях стен и покрытия мечети. При возможном выпадении конденсата на поверхностях оконных стекол необходимо предусмотреть мероприятия по его сбору и отведению.

9.3 Система отопления мечети (водяное, воздушное, электрическое, печное) выбирается в соответствии с заданием на проектирование в зависимости от его функционального назначения и богослужебного режима, вместимости, объемно-планировочного и конструктивного решения, места строительства.

Теплоснабжение зданий и сооружений мусульманских комплексов может осуществляться от внешних сетей или от собственных автономных источников теплоты.

9.4 Система отопления предусматривается для всех частей мечети. Отдельные ветви системы отопления следует предусматривать для мечети (молельного зала), медресе, хозяйственного блока и других зданий, входящих в состав комплекса.

При теплоснабжении от внешних сетей, в зависимости от местных условий, в одном из вспомогательных зданий культового комплекса устраивается в специально выделенном помещении индивидуальный тепловой пункт (ИТП).

При размещении молельного зала в здании учреждения общественного назначения возможно устройство общего для молельного зала и здания, в которое он встроен, ИТП и УУ (Устройство управления) с отдельными для мечети счетчиками тепловой энергии и воды.

Системы отопления и вентиляции молельных, встроенных в здания различного назначения, должны проектироваться раздельными от систем этих зданий согласно заданию на проектирование.

9.5 Трубопроводы системы водяного отопления мечети следует прокладывать, как правило, в подпольных каналах со съемными плитами. Отопительные приборы системы водяного отопления рекомендуется устанавливать у наружных стен и под световыми проемами в нишах.

9.6 В реконструируемых мечетях вместимостью до 300 человек общую систему отопления при отсутствии теплоносителя допускается не предусматривать, если температура внутреннего воздуха во внеслужебное время не будет опускаться ниже 8°С при расчетной наружной температуре воздуха наиболее холодной пятидневки (параметры Б). В этом случае догрев

воздуха может быть осуществлен электрическими воздухонагревателями до начала богослужения.

Допускается создавать зоны комфортного микроклимата, устанавливая местные источники тепла, в том числе масляные и электрорадиаторы.

9.7 Расчетную температуру воздуха для проектирования отопления и кратность обмена воздуха в основных помещениях мечетей следует принимать по таблице 6.

Таблица 6

Помещения	Расчетная температур а воздуха, °С	Кратность обмена воздуха в 1 ч		Дополнительные указания
		Приток	Вытяжка	
Вестибюль	14			В холодный период года: для проектирования отопления 14 °С;
Средняя часть мечети	16	По расчету, но не менее 30 м ³ /ч наружного воздуха на 1 человека		относительная влажность - 40-55% при расчетной температуре наружного воздуха по параметрам Б. В теплый период года: не выше 28 °С, относительная влажность - 50-55% при расчетной температуре наружного воздуха по параметрам Б; рециркуляция холодной воды
Михрабная часть	18	То же		Возможно использование дополнительных

			источников обогрева периодического действия
--	--	--	---

9.8 Обогреваемые полы могут быть предусмотрены в средней части мечетей со средней температурой на поверхности пола не выше 23 °С.

9.9 При проектировании воздушного отопления температура приточного воздуха не должна превышать 40 °С в обслуживаемой зоне.

При проектировании для мечетей воздушного отопления, совмещенного с вентиляцией, следует предусматривать автоматическое управление системами, в том числе поддержание в богослужбное время в помещениях расчетной температуры 16 °С и относительной влажности в пределах 40-55%, а также обеспечение во внеслужбное время температуры воздуха в пределах 8 °С.

Рециркуляция воздуха в системах воздушного отопления помещений мечети допускается только во внеслужбное время.

9.10 При отсутствии централизованных источников тепла в мечетях вместимостью до 300 человек допускается предусматривать индивидуальные источники отопления при соблюдении противопожарных требований.

9.11 Подвижность воздуха в нижней зоне центральной части мечетей не должна превышать 0,3 м/с. Воздухораспределители при механических системах вентиляции рассчитываются из условия воздухораспределения и акустики.

9.12 При расчете воздухообмена в помещениях мечети следует учитывать поглощение теплоизбытков.

9.13 Для мечетей вместимостью 600 человек и более возможна установка калориферов догрева, автоматически обеспечивающих незначительные колебания температурно-влажностных параметров внутри мечетей (менее 5 °С и 5% относительной влажности в 1 ч).

9.14 В мечетях вместимостью до 600 человек допускается устройство естественной вентиляции без организованного механического притока при условии обеспечения приведенной в таблице 6 кратности воздухообмена.

9.15 При проектировании приточной вентиляции с механическим побуждением, работающей в служебное время, в помещениях мечетей следует предусматривать естественную вытяжную вентиляцию из расчета 20 м³/ч на человека.

9.16 Удаление воздуха из помещений мечетей, следует предусматривать через вытяжные каналы, прокладываемые в стенах, через оконные проемы и вытяжные решетки, размещаемые в верхней зоне мечети, ручную или автоматически открываемые; через аэрационные устройства, устанавливаемые в световом барабане и обеспечивающие требуемую кратность воздухообмена и недопущение проникновения в мечеть атмосферной влаги и холодного воздуха в зимний период.

9.17 В зданиях мечетей, проектируемых для строительства в III Г климатическом районе, должно быть предусмотрено сквозное или угловое проветривание через оконные проемы.

9.18 Отдельные системы вытяжной вентиляции следует предусматривать для следующих помещений (групп помещений) медресе, хозяйственные, туалетные. Их проектирование должно вестись в соответствии с требованиями СНиП 2.04.05.

Водоснабжение и канализация

9.19 В зданиях и сооружениях мусульманских комплексов следует предусматривать хозяйственно-питьевое, наружное противопожарное водоснабжение, канализацию и водостоки, которые необходимо проектировать в соответствии со СНиП 2.04.01, СНиП 2.04.02 и настоящим разделом.

9.20 В мечетях вместимостью до 100 человек, расположенных на участках, не обеспеченных сетями водоснабжения и канализации, допускается устройство местных систем, в том числе рукомойников и хауза без централизованной подачи воды.

9.21 При определении расходов воды на наружное пожаротушение категорию зданий мусульманских комплексов следует выбирать по табл. 6 СНиП 2.04.02.

9.22 В месте ввода трубопроводов холодной и горячей воды должно быть предусмотрено помещение для размещения водомерного узла.

Подводка холодной и горячей воды должна предусматриваться: к кранам дааратканы, к душевым, к водоразборным кранам, устанавливаемым в комнатах технического персонала и подсобных помещениях мечетей для мокрой уборки помещений, к умывальникам и мойкам, умывальникам туалетных, к оборудованию кухни. Подводка холодной воды должна предусматриваться к унитадам.

Расчет расхода холодной и горячей воды на хозяйственно-питьевые нужды следует производить в соответствии с указаниями приложения 3 СНиП 2.04.02 по аналогу зданий административного назначения.

9.23 Температура горячей воды, поступающей к смесителям приборов купели, не должна превышать 60 °С.

9.24 При наличии на территориях мечетей сетей ливнестоков в мечетях должны быть предусмотрены трапы для слива воды после влажной уборки пола. При их отсутствии слив загрязненной воды производится в специально отведенные места.

9.25 При отсутствии в районе строительства наружных сетей водопровода и канализации в I и II климатических районах допускается устройство отдельно стоящих люфт-клозетов, а в III климатическом районе - наружных стационарных уборных или уборную с выгребом, оборудованных отоплением, вытяжкой из выгребов и искусственным освещением.

В отдельных сельских мечетях или в мечетях для путников допускается не предусматривать систему отопления.

Электротехнические и слаботочные устройства

9.26 В зданиях и сооружениях мусульманских комплексов следует предусматривать электрооборудование, в том числе электросиловое, электроосвещение, системы телефонной сети и автоматической пожарной сигнализации. В соответствии с заданием на проектирование здания мечетей, и др. помещений, входящие в комплексы мечетей, могут быть дополнительно оборудованы устройствами кондиционирования, системами телевидения, установками усиления речи, охранной сигнализации и системами оповещения о пожаре.

9.27 Электроснабжение, электрооборудование, электрическое освещение, слаботочные устройства зданий и наружное освещение зданий и территорий следует предусматривать в соответствии с требованиями МСН 2.04-05, СНиП 3.05.06.

9.28 Категория надежности электроснабжения зданий, входящих в мусульманские комплексы, источники питания и типы вводных и распределительных щитов определяются заданием на проектирование.

9.29 Во всех помещениях зданий комплексов мечетей должна предусматриваться скрытая электропроводка. В подсобных помещениях допускается открытая электропроводка.

9.30 Прокладка питающих и распределительных сетей электроприемников противопожарных устройств и охранной сигнализации зданий в общих коробах, трубах и каналах с другими электрическими сетями не допускается.

9.31 Общее освещение мечетей, выполняется лампами накаливания, люминесцентные лампы не рекомендуются.

9.32 Необходимо предусматривать отдельное включение люстр, настенных бра, общего и местного освещения над залом, балконом и михрабом. Выключатели должны устанавливаться на высоте 1,5-1,8 м от пола.

9.33 Для праздничной подсветки в системе общего освещения должны предусматриваться дополнительные светильники.

9.34 Для подключения пылесосов и других технических средств уборки помещений в мечетях должны предусматриваться штепсельные розетки с заземлением и защитными крышками не реже чем через 10 м по периметру помещений.

9.35 Электрощиты должны размещаться на первых этажах, как правило, с постоянным пребыванием персонала мечетей. Допускается размещение электрощитовых в подвалах при условии низкого уровня грунтовых вод и устройства гидроизоляции.

9.36 В мечетях вместимостью более 100 человек должно быть предусмотрено аварийное освещение.

Аварийное освещение для эвакуации людей из мечети должно предусматриваться в центральной части мечети, балконе, лестничной клетке на минарете; Аварийное освещение должно предусматриваться в электрощитовых, вентиляционных камерах, тепловых узлах, насосных; при этом должна быть обеспечена норма освещенности 2 лк.

9.37 Наружное освещение земельных участков мусульманских комплексов должно проектироваться в соответствии с рекомендациями МСН 2.04-05. Необходимость устройства наружной подсветки мечети должна устанавливаться заданием на проектирование.

9.38 Установки звукоусиления необходимо предусматривать в мечетях вместимостью 1000 человек и более, располагая микрофоны в комнате имама а источники звука – на минаретах в соответствии с акустическим расчетом.

9.39 Установка телефонов должна предусматриваться в помещениях администрации и охраны.

9.40 Здания мечетей, в которых имеются богослужебные предметы и кораны, представляющие историко-культурную, художественную и материальную ценность и состоящие на государственном учете, кроме решеток на окнах, по согласованию с местными органами охраны должны оборудоваться охранными системами по дополнительному заданию.

Оборудованию средствами охранной сигнализации подлежат залы-ханака. В отдельных случаях – только балкон.

В качестве датчиков охранной сигнализации рекомендуется использовать: сигнализаторы для блокировки открывания дверей, окон, форточек; датчики разрушения стекла, на проникновение и на приближение к окнам.

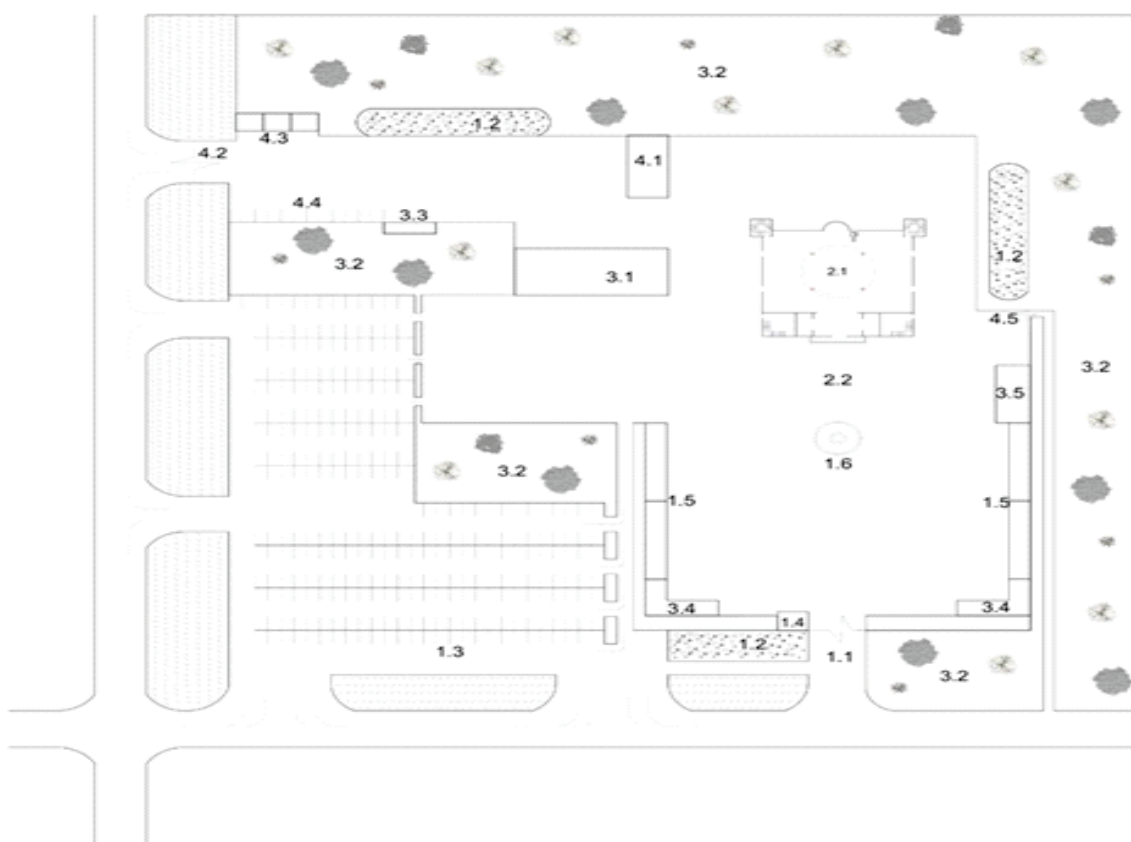
Сети сигнализации предусматриваются скрытыми и сменяемыми в каналах скрытой проводки в подготовке пола, бороздах стен. Проектные решения должны обеспечивать недоступность кабелей и устройств систем охранной сигнализации и телевизионного контроля для посторонних лиц.

Охранные системы могут совмещаться с системами автоматической пожарной сигнализации.

В отдаленных сельских мечетях допускается использовать автономные источники энергии для электричества, а в мечетях для путников допускается электрическую энергию не предусматривать.

Приложение А (рекомендуемое)

Примерная схема Генерального плана городской мечети на 1000 мест

Экспликация ген.плана

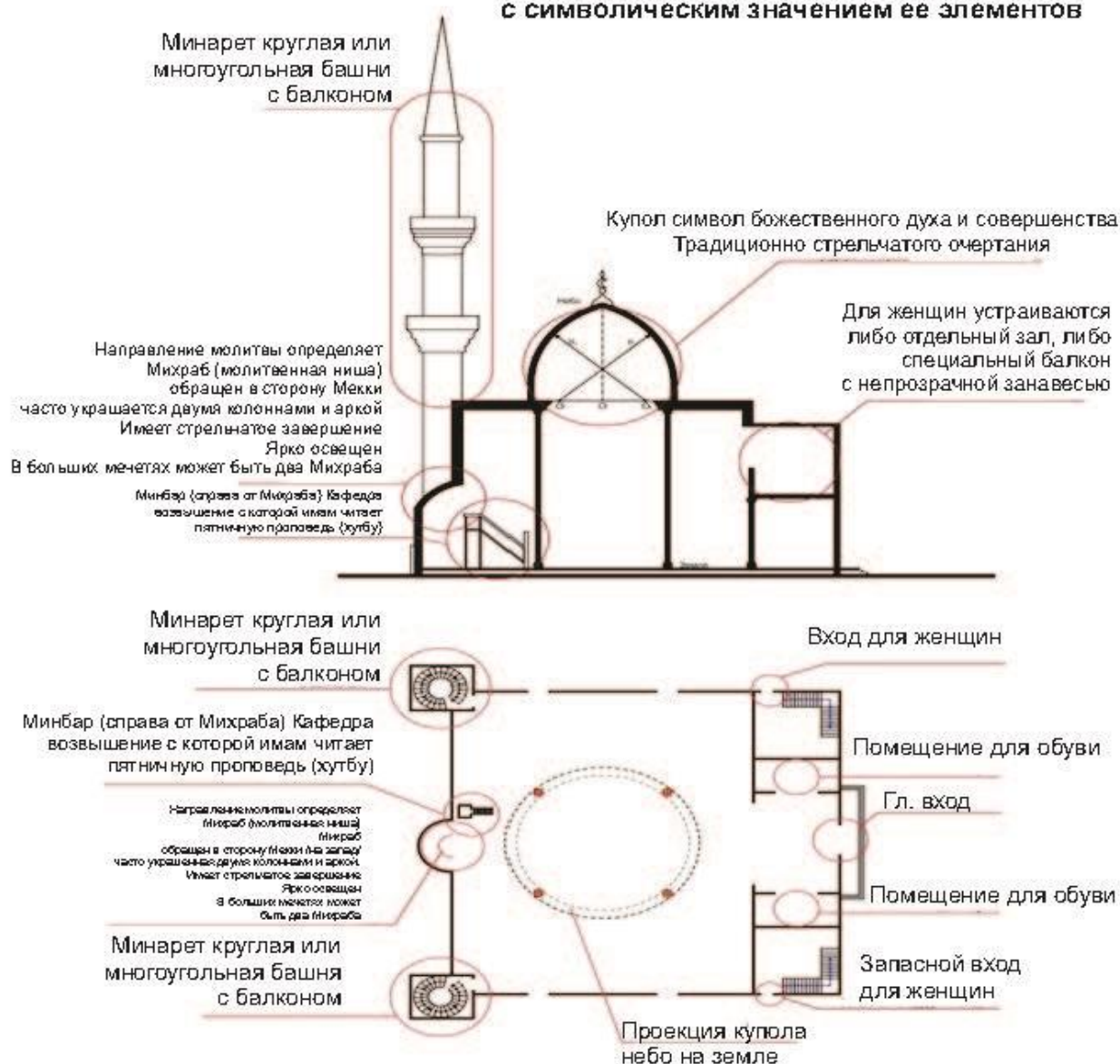
1. Входная зона		3. Вспомогательная зона	
1.1	Въездные и входные ворота	3.1	Медресе
1.2	Цветник	3.2	Озеленение территории
1.3	Автостоянка	3.3	Туалеты для прихожан
1.4	Мечетный киоск	3.4	Даараткана
1.5	Навесы, скамьи для отдыха	3.5	Административное помещение
1.6	Цветник	4. Хозяйственная зона	
1.7	Фонтан	4.1	Хозблок с гаражом
2. Зона мечети		4.2	Хозяйственный вход
2.1	Мечеть	4.3	Мусоросборник
2.2	Площадка перед входом		

	4.4	Стоянка
	автотранспорта	
	4.5	Женский вход

Приложение Б
(рекомендуемое)

Примерная схема Генерального плана городской мечети на 1000 мест

Схематическая модель мечети
с символическим значением ее элементов

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КУРУЛУШ ЧЕНЕМДЕРИ**Курулуштагы ченемдик документтердин тутуму****МЕЧИТТЕР****МЕЧЕТИ**

Mosques

Киргизүү датасы 2018-жылдын 28-декабры**1 Колдонуу тармагы**

Бул курулуш ченемдери жаңы курулуучу жана реконструкциялануучу мечиттердин имараттарын, курулмаларын, ошондой эле башка багыттагы имараттарга кошулуп курулган сыйынуучу жайларды долбоорлоого жана курууга жайылтылат. Медреселерди, комплекстерди, миссияларды жана диний борборлорду долбоорлоо ушул курулуш ченемдердин талаптарын эске алуу менен долбоорлоого бекитилген тапшырмаларга ылайык жүргүзүлөт.

Ченемдер убактылуу жайгаштырылган чогултулуучу жана ажыратылуучу мечиттерди жана ушуга окшош имараттарды долбоорлоого жайылтылбайт.

2 Ченемдик шилтемелер

Бул курулуш ченемдеринде төмөнкү ченемдик документтерге шилтемелер колдонулду:

ЭАКЧ 2.04-03-2005 Чуудан коргоо;

ЭАКЧ 2.04-05-95 Табигый жана жасалма жарык берүү;

КЧЖЭ 2.01.07-85* Жүктөмдөр жана таасирлер;

КЧЖЭ 2.04.01-85* Имараттын ички суу түтүгү жана канализациясы;

КЧЖЭ 2.04.02-84* Суу менен жабдуу. Курулманын тышкы тармактары;

КЧЖЭ 2.04.05-91* Жылытуу, вентиляция жана кондиционер менен жабдуу;

КЧЖЭ 3.05.06-85 Электротехникалык түзүлүштөр;

КЧЖЭ КР 23-01:2009 Курулуш жылуулук техникасы;

КР КЧ 21-01:2018 Имараттын жана курулманын өрт коопсуздугу;

КР КЧ 11-03:2018 Кыргыз Республикасында имараттардын, курулмалардын жана комплекстердин долбоордук документтеринин курамы, иштеп чыгуу жана бекитүү тартиби;

КР КЧ 31-04:2018 Коомдук имараттар жана курулмалар;

КР КЧ 31-05:2018 Өндүрүштүк имараттар;

ЭЖ 31-110-2003 Турак жана коомдук имараттарды долбоорлоо жана электр түзүлүштөрүн монтаждоо;

КР Мамлекеттик курулуштун 2016-жылдын 27-майындагы №6-уча буйругу менен бекитилген Кыргыз Республикасында шаарларды жана шаар

тибиндеги калктуу пункттарды пландоо жана куруу боюнча эрежелердин жыйындысы.

КР Мамлекеттик курулуш агенттиги тарабынан 2016-жылдын 20-сентябрындагы № 7 б. бекитилген Кыргыз Республикасында айылдык калктуу конуштардын аймактарын пландаштыруу жана куруу боюнча эрежелер топтомун бекитүү жөнүндө;

Э с к е р т ү ү – Бул курулуш ченемдерин колдонууда шилтемедеги ченемдик документтин Кыргыз Республикасынын аймагында колдонулуусун Стандартташтыруу боюнча Улуттук органдын жана Мамлекеттик курулуштун ушул жылы жарыяланган тиешелүү маалыматтык көрсөткүчү боюнча текшерүү максатка ылайык. Эгерде шилтемедеги документ алмаштырылган (өзгөргөн) болсо, анда ушул курулуш ченемдерин колдонууда алмаштырылган (өзгөргөн) ченемдик документти жетекчиликке алуу керек. Эгерде шилтемедеги документ алмаштырылбастан жокко чыгарылган болсо, ага шилтеме берилген жобо ал шилтемеге тиешелүү эмес бөлүгүндө колдонулат.

3 Терминдер жана аныктамалар

Бул курулуш ченемдеринде тиешелүү аныктамалары менен төмөнкү терминдер колдонулат:

3.1 айван: Бул терең оюк же алдыңкы дубалдары жок зал түрүндөгү чатырлуу жай;

3.2 аназа: Мечитке кире беришке жакын жайгашкан оймолуу мрамор такта же жыгач оюк, короодогу өзүнчө михраб;

3.3 гипостиль: Кенен чатырлуу жай, анын төбөсү жыш коюлган көптөгөн колонналарга тирелет;

3.4 даараткана: Санитардык-гигиеналык бөлмөлөр;

3.5 дарскана: Аудитория, медреседеги окуу жайы;

3.6 дикка: Атайын платформалар, анда азанчылар туруп имамдын кыймылдарын кайталайт жана динге ишенүүчүлөрдүн кыймылын багыттайт;

3.7 имам (араб. - башчы): Исламда мечитти башкарган дин адамы, ал хутба жасайт. Имам – “үлгү болуучу адам” маанисин да түшүндүрөт. 8 жашка толгон бардык эле мусулман намаздын имамы боло алат;

3.8 кааба (араб.): Тыюу салынган мечиттеги (Мекке) куб түрүндө курулма мусулман ыйыктык белгиси. Кааба кара таштан турат. Ажылык учурунда каабанын тегерегинде зыяратчылар таваф (кара ташка табынуу) жөрөлгөсүн жасашат. Кааба бүткүл дүйнө мусулмандары намаз учурунда жүзүн буруучу кыбыла – багыт болуп саналат;

3.9 капитель: Колоннанын, мамынын же пилястранын биригүүчү баш жагы;

3.10 кыбыла: Кааба тарап. Мусулмандардын диний практикасында динге ишенген адамдын жүзү ошол тарапка багытталышы керек. Мечиттерде кыбыланы белгилөө үчүн өзгөчө белги – михраб (дубалдагы табынуучу оюк) жасалат;

3.11 консоль: имараттын (карниздин, болкондун) чыгып турган кырын кармап туруучу элемент;

3.12 контрфорс: Көпчүлүк учурда көтөрүүчү конструкцияга түз бурчу

менен курулган туурасынан кеткен дубал;

3.13 **конха:** Жарым цилиндрдик бөлүктөрдү, мисалы оюктарды тосуу үчүн жасалган жарым купол. Аталган учурда михрабдын жогорку бөлүгү;

3.14 **кураң:** Мусулмандардын негизги ыйык китеби, Мухамеддин “пайгамбардык жаңылыктар” түрүндө Мекке жана Мединада 610-632-ж.ж. аралыгында айткан жана исламды дин катары изилдөөнү баштаган үгүт, жөрөлгө жана юридикалык далилдердин, дубалардын жана намаздын, насыят берүүчү баяндамалардын жана тамсилдердин жыйындысы.

3.15 **курси:** Куранды окуп жатканда койгон такта.

3.16 **максура:** Бул негизги мейкиндиктен оймолуу жыгач же металл менен тосулган михраб жана минбарга жакын жайгашкан төрт бурчтуу жай;

3.17 **мечит:** Мусулмандардын табынуучу жайы мечит деп аталат (араб. масджид- жерде сыйынуу жайы);

3.18 **медресе:** Мусулмандар окуу жайы, ал орто мектептин жана мусулман диний семинариясынын ролун аткарат;

3.19 **мекке:** 1,4 млн калкы бар Кызыл деңизден 100 км жакын Батыш Сауд Арабиясындагы шаар. Мусулмандар үчүн зыярат борбору болуп саналат (кара-ажылык сапар). Мусулман эместерге Меккеге кирүүгө тыюу салынган.

3.20 **минарет (мунара):** Ислам архитектурасында мунара (тегерек, төрт бурчтуу же көп кырдуу кесилиштүү) мында азанчы мусулмандарды намазга чакырат. Мунара мечитке жакын курулат же анын композициясына киргизилет. Алгачкы мунараларда көбүнчө буралма тепкичтер же тышында пандус (спираль түрүндөгү минареттер) болгон, кийинкилерде – мунаранын ичинде жайгашкан.

3.21 **минбар:** Мечиттеги имам насыят айтуучу трибуна же кафедра. Ал михрабдын оң тарабында жайгашкан. Тепкич түрүндө болот.

3.22 **муэдзин:** Исламда мунарадан мусулмандарды намазга чакыруучу мечит кызматчысы;

3.23 **михраб:** Көбүнчө колона жана арка менен кооздолгон кыбыланы, башкача айтканда, Меккедеги Кааба жайгашкан тарапты көрсөткөн мечиттин дубалындагы оюк. Мусулмандар ага намаз учурунда жүзүн бурушат, дубалдын ортосунда жайгашат;

3.24 **парус:** Куполдук конструкциянын элементи, ал төрт бурчтуу куполдун алдындагы мейкиндиктен куполдун айланасына же анын барабанына өтүүнү камсыз кылат. Сфера сымал үч бурчтук түрүндө болуп, анын чокусу төмөн каратылат. Бул византия архитектурасынын жергиликтүү конструкцияларынын бири;

3.25 **пиштак:** Айван түрүндөгү чоң портал (башкы кире бериш), анда мечитке, медресеге же мавзолейге кирүү жайгашкан.

3.26 **тимпан:** Архитектурада–үч бурчтуу же фронтондун жарым тегеректүү талаасы (капталдарында чатырдын жантаймасы менен чектелген) же кире бериштин же терезенин аркасынын үстүндөгү дубалдын бети;

3.27 **тромп:** Конустун жарымы, тегерек куполдун жарымы же чейреги түрүндөгү бириктирме конструкция;

3.28 **хауз:** Мечиттин короосундагы көлмө, бассейн же фонтан, ал

мечитке кирүүдөн мурун даарат алууга арналган;

3.29 хутба: Мусулман сыйынуусу, ошондой эле жума күнү түшкү намаз убагында, майрам күндөрү же өзгөчө учурларда (жеңишти белгилөөнү, ачкачылыктан, кургакчылыктан, түшүмсүздүктөн, эпидемиядан кутулууда) мечитте имама тарабынан айтылуучу сөз, же насыят;

3.30 сегиз саны: Исламда дүйнөнү башкарган такты араб алфавитиндеги тамгалардын сегиз багытына жана сегиз тобуна ылайык келген сегиз периште кармап турат.

Ушуга байланыштуу, чыгыш оюуларында сегиз мүчөлүү жылдызга жол берилет.

4 Жалпы жоболор

4.1 Мечит комплекстери иш-милдеттеринин багытына карата негизги башкы мечит, шаардык мечит, айылдык мечит, жолоочулар мечити, имараттардагы жана курулмалардагы табынуучу жайлар болуп бөлүнөт. Алардын жайгашуусу, болжолдуу курамы, имараттын, курулманын жана жайлардын, кудайга сыйынуу жана жардамчы багыттагы жайлардын негизги жана кошумча жыйындысы 1-таблицада берилди.

1-таблица

№ п.п.	Комплекстин түрү	Орундаштыруу аймагына сунушталган жайгаштыруу	Имараттар, курулмалар жана жайлар			
			диний багыттагы		жардамчы багыттагы	
			Негизги (сыйымдуулугу)	Кошумча	Негизги	Кошумча
1	2	3	4	5	6	7
1	Негизги башкы мечит	Жалпы шаардык борбор	Мечит (5-15 миң адам.)	Мунара (2ден 6 даанага чейин) Даараткана Медресе	Диний башкаруу Чарба кызматтары, анын ичинде гараж	Мусулман мектеби Басма редакциясы Администрациялык жайлар Мусулман дүкөнү

1-таблицанын аягы

2	Шаардык мечит	Шаар аймагынын борбордук бөлүгүнүн чегинде, райондун мерчемдөө борбору	(1-5 миң адамга) мечит)	Мунара (1ден 4 даанага чейин) Даараткана	Чарба кызматтары, анын ичинде гараж	Мусулман мектеби, мейманкана, Администрациялык жайлар Мусулман дүкөнү
3	Кварталдык мечит	Мерчемдөө районунун чегинде, турак квартал	(100-500 адам.) мечит	Мунара (1даанадан көп эмес.) мунарасы жок да болот Даараткана	Администрациялык жай	
4	Айылдык мечит	Айылдык калктуу конуштун борбору	(100-300 адам.) мечит	Мунара (1 даанадан көп эмес) Даараткана	Администрациялык жай	Чарба кызматтары
5	Сыйынуу жайлары	Имараттарда жана курулмаларда	Сыйынуу бөлмөсү(20-50 адам.)	Даараткана		
Эскертүү -Мунара жана анын саны долбоорлоо тапшырмасында белгиленет.						

4.2 Мечиттердин сыйымдуулугу тейленүүчү калктын санына жана демографиялык курамын эсепке алууга карата аныкталат. Шаардык мечиттердин эсептик сыйымдуулугу 2-таблицада берилди.

2-таблица

Калктын эсептелген саны (миң киши)	Мечиттин сыйымдуулугу (киши)
60	450
120	900
200	1500
Эскертүү Сыйымдуулуктун көрсөткүчү мечитке майрам күндөрү келүүлөргө ылайык болот (мусулман калкы басымдуу аймактар үчүн).	

4.3 Мусулмандардын ибадат кылуучу имараттарынын кеңири белгилүүсү шаардык мечит болуп саналат. Шаардык мечиттердин имараттарында кыскартылуусу же толукталуусу мүмкүн болгон имараттардын, курулмалардын жана жайлардын долбоорлоо үчүн болжолдуу тизмеги 3-таблицада берилди.

Таблица 3

Имараттардын, курулмалардын жана жайлардын арналышы	Имараттардын, курулмалардын жана жайлардын тизмеги	Өлчөө бирдиги	Саны
1	2	3	4
Сыйынуу	Мечит, кышкы жана жайкы жайлар жана курулмалар	киши	1000-5000
	Мунара Даараткана	даана м ²	1-4 120-600
Кызматтык- тиричилик	Имамдын бөлмөсү Мутавали бөлмөсү Касса, бухгалтер	м ² . м ² м ²	20 чейин 15 10
	Турак бөлмөлөр Даараткана	киши м ²	20-30 10-15
Агартуучулук	Аудиториялар -дарсхана	киши	100-250
	Китепкана	м ²	20-100
Кайрымдуулук	Медициналык пункт	келүү/ күнүнө	10-30
	Ашкана, тамак даярдалуучу бөлмө	Туруктуу орундар	20-40
Чарбалык	Мусулман дүкөнү (күркө, дүкөн)	м ²	5-50
	Гараж	унаа	1-2
	Кампалар	м ²	50гө чейин

4.4 Мечит комплекстеринин имараттарын жана курулмаларын долбоорлоодо ден соолугу боюнча мүмкүнчүлүгү чектелген жактардын ыңгайлуу жеткиликтүү түзүлүштөрдү жана иш-чараларды жана КР КЧ 35-01 боюнча каралышы керек.

4.5 Тарыхый жана маданий эстелик болуп эсептелген, курулуш ченемдеринде көрсөтүлгөн талаптардан тышкары, мусулман дининдеги имараттарды, курулмаларды реконструкциялоодо, реставрациялоодо жана капиталдык оңдоодо тарыхый жана маданий эстеликтерди коргоо жана пайдалануу тууралуу мыйзамдардын талаптарын эске алуу керек.

Тарыхый жана маданий эстеликтердин аймагында жаңы курулуш жүргүзүү учурунда долбоорлоону Тарыхый жана маданий эстеликтерди

башкаруу боюнча мамлекеттик орган тарабынан берилген план-тапшырманын негизинде жүргүзүү керек

4.6 Мечиттерди жана медреселерди өрттөн коргоону долбоорлоону өрттөн коргоо ченемдери боюнча КР КЧ 21-01 талаптарына жана колдонуудагы башка ченемдерге жана эрежелерге ылайык ишке ашыруу керек.

4.7 Кыргыз Республикасында мечит комплекстердин долбоордук документтеринин курамы, иштеп чыгуу жана бекитүү тартиби КР КЧ 11-03 ылайык келүүгө тийиш.

4.8 Мусулман имараттарынын жана курулмаларынын жалпы, пайдалуу жана ченемделген аянтын, курулуш көлөмүн, курулуш аянтын жана кабатын эсептөө үчүн КР КЧ 31-04 жана ушул курулуш ченемдериндеги В тиркемесин жетекчиликке алуу керек.

5 Жайгаштырууга жана аймакка талаптар

5.1 Орундаштыруу (селитебдик) аймагында мусулман имараттарын жана курулмаларын куруу үчүн аймак башкы мерчемге, ДППга ылайык, ал эми алар жок учурда курулуш долбоору боюнча бөлүнөт.

Шаардык жана айылдык турактардын чегинен тышкары жайгашкан мечит комплекстерин куруу үчүн аймак долбоордун жана райондук схеманын негизинде бөлүнөт.

5.2 Орундаштыруу аймагында имараттарды, мечит комплекстерин шаар куруу тапшырмасынын негизинде, колдонуудагы инженердик коммуникацияларга жана жолдорго жакын, шаардык жүргүнчү транспорту менен камсыздоо шартында жайгаштыруу керек.

Мечитке жакын жолдор бир деңгээлде магистралдык көчөнүн автомобиль өткөн бөлүгүн кесип өтпөөсү керек.

5.3 Мечиттерди куруу үчүн тилкелер мектепке чейинки жана билим берүү мекемелеринен, ооруканалардан 200 м кем эмес аралыкта болушу зарыл.

Оорукана мекемелеринде 25-50 кишилик намазканаларды уюштурууга болот.

5.4 Орундаштыруу аймагында тилкени тандоо айланадагы курулуштарды түзүүдө мечиттин негизги ролун камсыз кылууну эске алуу менен жүргүзүү зарыл: магистралдык жолдордун огу боюнча шартталган рельефи жогору тилкелер, алардын конфигурациясын эске алып, жанаша жайгашкан тилкелердин курулуштарын ж.б. шаар куруу шарттарына байланыштуу.

5.5 Мечит үчүн тилке милдеттүү түрдө парковка орду менен каралышы керек, анда 20-25 адамга 1 машина орунду эсептөө керек.

Курулуштар жыш жайгашкан райондордо курулуш үчүн аянттын жол берилген жер тилкеси 60-70 пайыз болушу керек.

5.6 Шаар мечиттеринин жер тилкелеринин көлөмү негизги имараттарды, сыйынуу курулмаларын жана кошумча багыттагы жайларды кошкондо салыштырма көрсөткүчкө ылайык мечиттин сыйымдуулук бирдигине 7м тилке аянты каралышы сунушталат.

Курулуштар жыш жайгашкан райондордо мечит куруу үчүн жер

тилкесинин салыштырма көрсөткүчүн (сыйымдуулук бирдигине м) 20-25% көп эмес азайтууга жол берилет.

5.7 Мечиттин имаратын, медресе жана башка курулмаларды камтыган диний башкаруу комплексинин аймагын мерчемдөөнү долбоорлоо тапшырмасына жана шаар куруу корутундусуна ылайык ишке ашыруу керек.

5.8 Мусулман имараттарынын жана курулмаларынын тилкесине алар менен функциялык боюнча байланышы жок имараттарды жана курулмаларды жайгаштыруу сунушталбайт. Мечиттин жер тилкесинин жанына мейман үйлөрү, өнөркана жана чарба кызматтарын жайгаштыруу үчүн тилкелерди кароого жол берилет. Тилкелердин көлөмү жана жанаша тилкеде жайгашкан имараттардын жана курулмалардын номенклатурасы долбоорлоо тапшырмасы менен белгиленет.

5.9 Мечиттин аймагын төмөнкүдөй иш аймактарына бөлүүгө болот:

- кирүү;
- сыйынуу;
- жардамчы багыттагы;
- чарбалык.

Шаардык мечит комплексинин башкы планынын типтүү схемасы А тиркемесинде берилген.

5.10 Кирүү бөлүгүндө автомобиль кирме жана зыяратчылар үчүн кирүү каралышы керек. Бул бөлүгүндө даараткана, диний буюмдарды сатуу үчүн мусулман дүкөнү, зыяратчылар үчүн эс алуу жайлары – бастырма, айвандар каралат. Кирүү аймагы мечиттин аймагынын алдында жайгашуусу керек.

5.11 Мечиттин диний ырым-жырымдарды өткөрүүгө арналган аймагы кирүү бөлүгү жана кошумча аймак менен түздөн-түз байланышуусу керек. Мечиттин аймагында мечиттин имараты, мунара, жайкы бастырма –айвандар, бассейндер, диний иш-чараларды өткөрүү жана зыяратчылар эс алуу үчүн аянт каралышы керек.

Мечиттин чыгыш тараптагы башкы кирүү бөлүгүнүн алдында мечиттеги бир орунга 0,2 м² эсептөө менен аянт каралышы керек.

Мечиттин жайгашуусу мусулман талаптары боюнча михрабга кыбыла тарапка туураланып, батышка багытталат, тилкени жайгаштыруунун шаар куруу өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу түштүккө 30° ордун которуу менен аныкталат.

5.12 Окуу, кайрымдуулук жана башка иштерди уюштурууга арналган жардамчы аймакты мечиттин кирүү жана мечит аймагына байланыштыруу керек.

5.13 Шаар куруу кырдаалдарына ылайык жардамчы багыттагы имараттар жана курулмалар аймакты функциялык бөлүштүрүүгө ылайык мечиттин тилкесинде, ошондой эле мечиттин стилобаттык (жер төлө кабатында) бөлүгүндө же ага кошулуп курулган курулуштарда жайгашуусу мүмкүн.

5.14 Шаардык мечиттин чарба курулмаларын, анын ичинде, кампаларды, өнөрканаларды, автомобиль үчүн гаражды, таштанды жыйноочу аянтты жайгаштырууга арналган чарбалык аймагы транспорттук магистраль тараптан транспорт кирүүгө (анын ичинде өрт өчүрүү унаасы үчүн) ыңгайлуу болушу

жана мечитке таандык жүк ташуучу жана жеңил автомобиль үчүн авто токтотуучу жайы менен жабдылган болушу керек. Чарба бөлүгүнүн аянты долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталган чарба багытындагы имараттардын жана курулмалардын көлөмү, автотранспорт каражаттарынын саны менен аныкталат, болжолдуу түрдө аянттын участогунун 15% түзөт. Жүк ташуучу транспорт каражаттарынын кирүүсү мечит комплексинин чарба аймагы тарабынан каралышы керек.

5.15 Мечиттин жер тилкесине мечиттин башкы кирүү бөлүгүнө, ошондой эле мечит комплексине кирген бардык имараттардын жана курулмалардын негизги эвакуациялык чыгуусуна транспорт кирүү жолдору каралышы керек.

5.16 Шаардык мечиттин тилкеси бардык тарабынан тосулат. Тосмону бийиктиги 1,5 – 2,0 м кооздолгон металл тордон жасоо сунушталат. Башкы кирүү коомдук транспорттун аярамасы тараптан мечитке кирүүгө багытталып жайгаштырылышы керек. Мечиттин сыйымдуулугу 300 кишиден ашык болгон учурда чарба бөлүгү тараптан аймакка экинчи транспорт кирүү каралышы керек. Майыштардын жана ден соолугу боюнча мүмкүнчүлүгү чектелген жактардын муктаждыктарын эске алуу менен кирме жолдор, тротуарлар, тепкичтер, пандустар жана көрктөндүрүүнүн башка элементтери да каралышы керек. Мемориалдык комплекстерде жайгашкан мечиттин жер участкаларын тосууга жол берилбейт.

5.17 Шаардык мечит комплексинин тосмосунун сыртында мечиттин сыйымдуулугунун ар бир 50 орунуна 2 автомобиль орун эсебинде автомобиль токтотуучу жайы каралышы керек. Жеңил автомобиль жана автобустардын автомобиль токтотуучу жайлары, ошондой эле коомдук транспорттун аярамасын мечит имаратынан 50 м алыс эмес аралыкта жайгаштыруу керек.

5.18 Шаардык мечит комплекс аймагынын участогунун аянты 15% жашылдандырылган болушу керек.

5.19 Жолдор, аянттар жана мечиттин айланасы катуу кыртыштуу жана жаан сууларынын агып кетишин камсыз кылуучу туурасынан пландоо менен болушу керек.

6 Мечиттин сыйынуучу имараттары жана курулмалары.

Көлөмдүк-мерчемдөө шарттары. Б тиркемеси.

6.1 Мечиттин имараты диндегилердин сыйынуу жыйынына арналган жана негизги үч бөлүктөн турат: сыйынуучу жай (ханака), кирүү бөлүгү (бут кийим үчүн далис), михраб (кыбылага багытталган арка же бириктирме оюк). Мунара архитектуралык чечимге ылайык мечиттин имаратына кошулуп курулган же өзүнчө турушу да мүмкүн. Мунаранын зарыл болгон саны долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталат.

6.2 Мечиттин салттуу жана башкы бөлүгү болуп асман башталышын болуп саналат.

Мечиттин түрүнө жараша сыйынуучу жайда – ханакада бир же бир нече купол болушу мүмкүн. Сыйынуучу жайда аялдар үчүн бөлүнгөн орун түрүндө балкон-галерея орнотулушу мүмкүн. Балкон-галереяга кирүү негизги

сыйынуучу жайдан бөлүнгөн өзүнчө кирүүсү менен тепкичтер аркылуу болот

6.3 Мечитке кирүү бөлүгү намаз убагында бут кийимдерди чечүү жана сактоого ыңгайлаштырылган чоң далистен (вестибюль) турат. Чоң далистин көлөмү мечиттин түрүнө жараша, б.а. сыйынуучу жайда бир орунга 0,15 м² эсеби менен аныкталат.

6.4 Сыйынуучу жай – ханакада милдеттүү бөлүгү болуп михраб эсептелет, ал арка менен тосулган, анча чоң эмес бириктирме шып же конхасы менен тегерете алкак менен жээктелген Каабага багытталган оюк (жалпак, шарттуу же чуңкурдуу). Ал сыйынуучуларга намазды кыбылага багыттоо керектигин көрсөтүп турушу керек. Михраб каллиграфиялык жазуулар же оюлар менен кооздолот. Михраб башкы кирүүнүн каршы тарабындагы дубалда б.а. батыш тарапта жайгашкан

6.5 Михрабдын оң тарабында имам жума намазда хутба айтуусу үчүн кафедра жайгаштырылат. Минбардын түзүлүшү, көлөмү мечиттин макамына жараша түрдүү болушу мүмкүн.

Өзүнчө турган мечиттин көлөмдүк-пландоо чечимдеринин негизги варианттары 4-таблицада берилди.

4-таблица

Көлөмдүк-мерчемдөө чечимдеринин объектилери	Чечимдердин негизги варианттары
1	2
Сыйынуучу жай-ханака Залдын түрү	Төрт бурчтуу Түз сызыктуу Көп кырдуу Балкону менен Балконсуз
Куполдордун саны	Бир куполдуу Көп куполдуу
Мерчемдин түзүлүшү	Көп колонналуу, гипостилдүү Көп колонналуу куполдуу Колоннасыз Үч бөлүктүү: кирүү бөлүгү – сыйынуу жайы-ханака- михраб Айваны менен (ачык галереялар) кирүү бөлүгүн тегерете үч тараптан же болбойт
Мунаранын жайгашуусу	Өзүнчө турган Кошулуп курулган Үстүнө курулган
Михрабдын жайгашуусу	Батыш дубалына кошулуп курулган
Галерея-балкондун жайгашуусу	Чыгыш тарапта

	II-түрүндө түндүк, чыгыш жана түштүк тараптарда
Чатыр каптамынын формасы	Куполдук Көп куполдуу Чатырча -куполдук
Кабаттардын саны (ярус)	Бир кабат Жер төлө кабаты менен бир кабат (стилобаты менен)
Э с к е р т ү ү- Мунарасы жок мечиттерди курууга болот	

6.6 Кварталдык мечиттердин имаратын долбоорлоо тапшырмасына ылайык–бир кабаттуу, бир мунарасы менен же мунарасыз долбоорлоо керек.

Коомдук комплекстерде сыйынуучу жайлар биринчи же жер төлө кабатта жайгашуусу керек.

6.7 Мечиттин ортоңку бөлүгүнүн бийиктиги (барабансыз жана куполсуз) 4 м кем эмес болушу керек (кварталдык мечит - маала). Негизги жумалык мечиттердин ортоңку бөлүгүнүн бийиктиги жалпы көлөмдүк-мейкиндиктик чечимдерге ылайык кабыл алынат, бирок 5 м кем эмес болушу керек. Балкондун, галереянын бийиктиги 3 м кем эмес түзүшү керек. Жардамчы жайлардын бийиктиги жер тамандан шыпка чейин аз дегенде 3м болушу керек.

Шаардык жана кварталдык мечиттерде, ошондой эле айылдык чоң мечиттерде имамдын михрабга өтүүсүнө ыңгайлуу болсун үчүн негизги сыйынуучу жайга капталдан кирүү каралышы керек. Капталдагы кирүү михрабдын оң тарабынан (түштүк) каралганы туура болот. Бул кирүүнү эвакуациялык кирүү менен айкалыштырууга жол берилет.

6.8 Куполдун таризи, анын көрүнүшү жана көлөмү, ошондой эле куполдун барабандары жалпы көлөмдүк - мейкиндиктик жана композициялык чечимдерди, ошондой эле анын символикалык маанисин эске алып кабыл алынат.

6.9 Мечиттин имаратынын көлөмүн долбоорлоодо сыйымдуулуктун бир орунуна m^3 кем эмес кабыл алуу керек.

Кварталдык (маала) мечиттер 3-5

Негизги жумалык шаардык мечиттер 6-8

Э с к е р т ү ү: Көлөмдүк-мейкиндиктик чечимдерге байланыштуу көрсөтүлгөн көлөмдөрдү 20% чейин чоңойтууга же азайтууга болот.

6.10 III климаттык райондо жана IIIг климаттык кичи райондо башкы кирүүнүн алдына тамбур каралуусу керек. Кошумча кирүүлөрдө эвакуациялык кызматтагы тамбурлар каралбашына жол берилет.

Тамбурлардын кеңдиги 1,2 м кем эмес.

Эшиктин жабылуу тешиктерине 2см бийик босоголорду орнотууга жол берилбейт.

Мечиттин негизги кирүүсүнөн сырткы эшиктердин кеңдиги 1,2 м кем эмес, ал эми ички эшиктердин эркин өтмөгү 1 м кем эмес кабыл алуу сунушталат.

Тышкы тепкичтердин кеңдиги кеминде 2,2 м, ал эми мечиттин кире беришинде жайгашкан аянттын жер деңгээлинен бийиктиги 0,45 м ашык жана бийиктиги 0,9 м тосмосу болушу керек.

Мечитке жана шаардык, негизги мечиттердин жардамчы имараттарына кирүүсүн, пандустарды, тепкичтерди, кошумча каражаттар жана куралдарды (туткалар, кармагычтар) КР КЧ 31-04 талаптарына ылайык долбоорлоо керек.

6.11 Сыйынуучулар жайгашкан ханака жайынын аянтын бир кишиге $0,72\text{м}^2$ кем эмес эсеп менен кабыл алуу сунушталат.

Мечиттин жалпы аянтын бут кийим чечүү үчүн чоң далисти жана мунараны эсепке албастан мечиттин сыйымдуулук бирдигине 1ден 1.2м^2 чейинки эсептөө менен кабыл алуу сунушталат.

6.12 Мечиттин функциялык-мерчмедөөчү схемалары диний мааниге, ошондой эле намазга байланыштуу анын элементтеринин символикалык мааниси Б тиркемесиндеги схемалык моделде берилди. Мечиттин негизги элементтеринин тариздери, алардын функциялык жана кооздук элементтери, анын ичинде:

- мечиттин куполунун жарым ай менен төбөсүндө орнотулушу;
- мечиттин жер таманынын жер деңгээлинен көтөрүңкү болушу;
- таш мечиттерде бириктирмелердин, аркалардын, куполдордун, терезе жана эшик орундарынын учтуу таризи;
- мечиттин ортоңку бөлүгүнүн жогору жакта куполдун барабандарынан жана дубалдын жогору бөлүгүндөгү оюктардан жарыктандырууну уюштуруу.

6.13 Мечиттин чоң далиси (кварталдык-маала мечиттен башка) кирүү тамбурунун кызматын аткарышы же бут кийим чечүү жана сактоо жайларын кошуу менен өнүктүрүлүшү мүмкүн.

Чоң далистер сырт кийим үчүн гардеробду, мүлк-шайман жана чыгдан жайларын (долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталат) жайгаштыруу үчүн өнүктүрүлүшү мүмкүн. Сырт кийим үчүн гардероб бар болгондо илмектердин саны долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталат, бирок мечиттин сыйымдуулугунан 10% кем эмес болушу керек.

6.14 Сыйынуучуларды жайгаштыруу үчүн, жайдын ортоңку бөлүгүнүн – ханаканын 95% аянты пайдаланылат. Аянттын калган 5% минбар жана колонналарды тегерете жайгаштырылган куранды коюучу такта ээлейт.

Шаардык негизги мечиттерде купол аянтынын тепкичтеринде көтөрүлгөн түрдө кирүү аркасы жана зал тарапка караган тепкич тосмолору (перила) менен минбар орнотулат.

6.15 Ханаканын ортоңку бөлүгүнүн түндүк тарабында минбарга жакын максура – бийликтин жогорку өкүлдөрү үчүн жай орнотулушу мүмкүн. Максура өлкөнүн башкы мечиттеринде гана орнотулат.

6.14 Куполдун тышкы таризи ислам архитектурасы үчүн мүнөздүү учтуу контур менен болушу керек (Б тиркемеси). Купол “кубба” же жарым ай түрүндө аякташы керек.

6.15 Мечиттин курулуш жана жасалгалоо материалдарынын гигиеналык тастыктамасы болушу керек. Мусулман салтына ылайык табигый

материалдарга артыкчылык берүү керек, анын ичинде, таш жана жыгач, ошондой эле алардын узакка чейин сакталышын, акустикалык маңызын жана кийин жазуу түшүрүүгө жарактуулугун да эске алуу зарыл.

6.16 Ханака жайынын ички жасалгасынын башкы элементи болуп михраб эсептелет, ал композициялык, иш - милдеттик жана сакралдык жайдын борбору.

6.17 Куран жазууларынын тексттерин долбоорлоо тапшырмасына ылайык диний башкаруу боюнча жоопкерчиликтүү орган менен макулдашуу зарыл. Михрабдын архитектурасы башкача ички жасалганын жалпы көркөмдүк чечимдерине ылайык, заманбап, салттуу элементтерсиз болушу мүмкүн.

6.18 Куполдун тышкы таризи ислам архитектурасы үчүн мүнөздүү учтуу контур менен болушу керек (Б тиркемеси). Купол “кубба” же жарым ай түрүндө аякташы керек.

6.19 Мечиттин курулуш жана жасалгалоо материалдарынын гигиеналык тастыктамасы болушу керек. Мусулман салтына ылайык табигый материалдарга артыкчылык берүү керек, анын ичинде, таш жана жыгач, ошондой эле алардын узакка чейин сакталышын, акустикалык маңызын жана кийин жазуу түшүрүүгө жарактуулугун да эске алуу зарыл.

6.20 Мечиттердин жоопкерчилик деңгээли боюнча КЧЖЭ 2.01.07 ылайык ишенимдүүлүк коэффициенти менен багыты боюнча 1,0 барабар 1-класста болушу керек.

6.21 Тосмо плиталарына, тепкичтерге жана топурактагы жер таманга бирдей бөлүштүрүлгөн убактылуу жүктөрдүн ченемдик маанилери 400 кгс/м^2 барабар КЧЖЭ 2.01.07 4 пунктуна 3-таблицага ылайык кабыл алуу керек.

6.22 Арка, бириктирме жана купол сыяктуу диний архитектурага таандык элементтер кыштан же бетондон жасалышы мүмкүн. Айтым учурларда бириктирме каптамы металл каркас боюнча торкретбетондоону пайдалануу менен жасалышы мүмкүн. Чатыр каптамдарын орнотуу үчүн кыш, жыгач же металл конструкцияларын колдонууга болот.

6.23 Чоң негизги мечиттердин куполун каптоо үчүн жез тактасы же дат баспаган болот тактасы пайдаланылат.

6.24 Чарчы же көп бурчтуу негизден куполдун барабанына өтүү парустун жардамы менен түзүлөт, негиз катары Кыргызстандын жана Орто Азиянын архитектуралык салттарын алууга болот. Парустар кыштан, бетондон же торкрет бетондоо жолу менен жасалышы мүмкүн.

6.25 Мечиттин сыйынуу жайынын жер таманын долбоорлоо тапшырмасына ылайык жыгачтан же жылытуусу менен башка материалдан жасоо сунушталат.

6.26 Дубалдар кийин сүрөт тартуу үчүн акиташ – кум же цемент шыбак менен, ошондой эле табигый таш, мозаика же жыгач менен жасалгаланышы мүмкүн. Долбоорлоо тапшырмасына ылайык аткаруу сунушталат.

Мунара

6.27 Мунара мечиттин ажырагыс бөлүгү болуп саналат, анын милдети суткасына 5 жолу мусулмандарды намазга чакыруу.

Азыркы мунаралардын курулушунда алар исламдын символу катары айрыкча шаар куруу маанисине ээ болот.

6.28 Мечит композициясындагы мунаралар өзүнчө турушу, кошулуп курулушу жана жергиликтүү архитектуралык-курулуш салттарына байланыштуу уланып курулушу да мүмкүн. Мечиттердеги мунаралардын саны мечиттин макамына жараша бирден төрткө чейин өзгөрөт. Кварталдык мечиттер мунарасыз долбоорлонот. Өзүнчө турган жана кошулуп курулган мунаралар бир же эки мунаралуу болсо, мечиттин алдыңкы тарабында (чыгыш тарабынан) ал эми төрт мунаралуу болсо бурчтарда жайгашат. Кошулуп курулган мунаралар мунаранын кандайдыр бөлүгүнүн чатырынын алдында жайгаштырылат.

6.29 Мунаралар бир нече же бир балкон-чырагы менен аяктаган бийик мунара курулмасы түрүндө орнотулат. Мунаралардын бийиктиги мечит комплексинин көлөмдүк-мейкиндик композициясына байланыштуу болот.

6.30 Мунараларга чыгуу кеңдиги 0,8 м кем эмес кармагычтуу ички оролмо тепкич аркылуу жүргүзүлөт.

6.31 Мунарада чырак үчүн оюктун көлөмү анын архитектуралык таризи менен аныкталат. Азыркы учурда мунаранын терезесинен муэдзин тарабынан азан айтуу эскирди жана биринчи кабаттагы тиешелүү жайдан пулт менен башкаруучу аудиосистема колдонулат. Азанды берүү үнүнүн бийиктиги жакынкы аймакка минималдуу таасир берүүсүн эске алуу менен жөнгө салынуучу болушу керек.

6.32 Мунаралардын символикалык мааниси абдан жогору. Исламдын символу болуу менен мунаралар жер башталышын асман биригүүсү менен байланыштырат. Шаарларды курууда мунаралардын шаар куруучулук негизи исламдын ордун жана символун аныктап, көрүп кабыл алуунун башкы чекити катары түшүнүлөт. Ошондой эле азыркы ислам архитектурасы орто кылымдагыдан айырмалангандай, мунаралар да милдетин өзгөртөпстөн жаңы үн, жаңы тариз алууда.

7 Жардамчы багыттагы имараттар жана курулмалар

7.1 3-таблицада көрсөтүлгөн администрациялык, чарбалык жана жардамчы багыттагы имараттар жана курулмалар, алардын курамы, аянты мечиттин түрүнө, анын сыйымдуулугуна байланыштуу, долбоорлоо тапшырмасына ылайык долбоорлонот, ал мечиттин түрүнө жана анын сыйымдуулугуна байланыштуу болот. Долбоорлоо тапшырмасында мечит үчүн зарыл болгон жардамчы имараттар жана курулмалар көрсөтүлүшү жана негизделген болушу керек.

7.2 Жардамчы жайлардын ичинде даараткана мечиттин бардык түрү үчүн милдеттүү болуп саналат.

7.3 Даараткана мечитке кире бериштин алдындагы аймакта жайгаштырылат. Айрым учурларда даараткана мечит комплексине кириши

мүмкүн, анда ханака жайына кирүү алдында жайгаштыруу шартында болот. Даараткананы мерчемдөө жуунуу адатын аткарууга ыңгайлуу болушу керек.

Отуруу жана бут жуу орундары сыйымдуулугу 1000 орундан ашык чоң мечиттер үчүн бир орун ханака жайында 25 орун эсебине ылайык келиши керек. 1000 орунга чейинки мечиттерде дааратканадагы бир орун ханака жайында 20 орун эсебине ылайык келтирилиши керек.

7.4 Даараткананын аянты бир орунга 1.2 м² эсеби менен мерчемделет. Бул аянтка коомдук имараттар үчүн санитардык ченемдер боюнча ажаткана кабиналары жана жуунуу жайлары кошумча киргизилет. Күлтүк (унитаз) жана генуя аягынын (чаша генуя) багыты кыбылага карата капталда болушу керек.

7.5 Медресенин имараттары жана жайлары мечиттин түрүнө жана анын сыйымдуулугуна жараша долбоорлоо тапшырмасы боюнча долбоорлонот. Тапшырмада окуучулардын контингентине ылайык жайлардын курамы аныкталат. Окуучулар келип кетүүчү, алардын сабактары үчүн аудитория – дарскана жетиштүү, жана жыл бою созулуучу жатак мектеп түрүндө да болушу мүмкүн. Алар үчүн дарскана, жатакана, ашкана, санитардык түйүндөр, китепкана ж.б. жайлардын кадыресе иштеши үчүн зарыл жайлар долбоорлонот.

Медресени долбоорлоодо билим берүү мекемелерин долбоорлоо үчүн ченемдер колдонулат.

7.6 Медресенин имараты мечит комплексинин курамында А тиркемесине (башкы план) ылайык өзүнчө орунду ээлейт. Медресенин имараты мечиттин аймагынан башка аймакта өзүнчө жайгашуусу мүмкүн. Медресенин жайларынын аянттарынын ченеми жана башка талаптар ушул ченемдерине ылайык кабыл алынат.

8 Табигый жана жасалма жарыктандыруу, чуудан сактоо, үндөн коргоо жана жайлардын акустикасы

8.1 Диний комплекстердин имараттарын жана курулмаларын табигый жана жасалма жарыктандыруу ЭАКЧ 2.04-05 ылайык, ал эми мечит имараттарын ушул бөлүмдүн талаптарын эске алып долбоорлоо керек. Мечитти жарыктандыруу тутуму табигый жана жасалма жарыктандырууну камтыйт.

8.2 Мечиттин ар бир түзүмдүк бөлүгүнүн жарыктандыруу деңгээлине, багытталуусуна жана жарык берүү булагынын ордуна ал бөлүктөрдүн символикасы жана иш багыттары менен шартталган атайын талаптар коюлат.

8.3 Аялдар үчүн балконду табигый жарыктандыруу чектелген болушу керек.

8.4 Мечиттин ортоңку бөлүгүн табигый жарыктандыруу жогорку аймактан дубалдагы терезелер жана куполдун жарыктык барабандары аркылуу ишке ашырылат, алардын көлөмдөрү фасаддын архитектуралык чечими менен аныкталат. Жарыктык оюктардын аянты жер тамандын аянтынын 10% чегинде каралышы сунушталат.

8.5 Мечиттин имаратынын жана башка жайларынын терезелерине эреже катары панджара торлор орнотулат, алардын бөлүгү өрт коопсуздугу максатында жайдын сыртына ачылат.

8.6 Мечиттин жер төлө кабатында жайгашкан жардамчы жайлары: адамдар үзгүлтүксүз жүргөн жайлардан башка жайларды, коридорлорду, текче бөлмөлөрдү, инженердик-техникалык жайларды табигый жарыктандыруусуз долбоорлоого жол берилет. Табигый жарыктандыруусуз долбоорлоого жол берилген жайларда экинчи жарыктан жарыктандыруу каралса болот.

8.7 Жасалма жарык берүү чырактары төмөнкүдөй жайгаштырылат: мечиттин ортоңку бөлүгүндө 12 чырактан ашык асмашамдар, дубалдарда 1-3 чырактан турган дубал браалары орнотулат.

8.8 Мечитин негизги бөлүгүнүн жасалма жарык берүүсүнүн ченемдик көрсөткүчүн ЭАКЧ 2.04-05-95 жана 5-таблица боюнча кабыл алуу керек.

5-таблица

№ п.п.	Аталышы	Ысып кетүүчү чырактарда лк жарыктандыруу деңгээли
1	Балкон	20
2	Ортоңку бөлүк	50
3	михраб	200

8.9 Мечиттеги акустикалык жайлуулук акустика, тышкы жана ички чуудан коргоо боюнча иш-чаралар комплекси менен камсыздалат.

Чуудан коргоочу иш-чараларды долбоорлоодо ЭАКЧ2.04-03 ылайык жол берилген чуунун үн басымынын спектрдик деңгээли ПС-35 ийри сызык боюнча кабыл алынышы керек жана ушул бөлүмдө көрсөтүлгөн чуудан коргоочу ыкмаларды жана каражаттарды колдонуу керек.

8.10 Мечиттерди куруу үчүн тилке тандоодо жердин чуу картасына талдоо жүргүзүү зарыл. Мечит имаратын жана анын комплекстерин чуусу жогору режимде иштеген объектилерге (аэропорттор ж.б.) жакын куруу сунушталбайт.

8.11 Вентиляциялык камералар, соргуч, жылуулук пункттары жана чуу, дирилдөө (вибрация) булагы болгон инжккенердик жабдуулары менен башка жайлар мечит жайлары инженердик камсыздоо боюнча колдонуудагы ченемдерге ылайык жайгаштыруу керек.

8.12 Мечит жайларында ички каптамдардын (жасалгалоонун көлөмдөрү, түрлөрү) ылайыктуу параметрлерин тандоо акустикалык жайлуулукка жетүү үчүн эсептөөгө ылайык жүргүзүлүшү керек.

Мечит жайларынын акустикасын долбоорлоодо көрүү залдарын акустикалык долбоорлоодо колдонулган ыкмаларды жана каражаттарды мусулман мечиттеринин көлөмдүк-мерчемдөө чечимдеринин жана функциялык колдонуу өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен пайдалануу керек. Реверберация (үн чыккан булакты өчүргөндөн кийин үндүн акырындык менен өчүү процесси)

убактысынын жыштык мүнөздөмөсүн эсептөөдө мечиттерде берилген акустикалык белгилердин (үгүт, хутбалар, намаз) өзгөчөлүгүн, ошондой эле келгендердин санына жана жайгашуу ордуна байланыштуу акустикалык шарттардын салмактуу ажыратылышын эске алуу керек. Реверберациянын көлөмдүк оптимуму мечитти толтуруунун түрдүү деңгээлинде мүмкүн болгон реверберациянын мезгилдик орточо маанисинен жол берилген четтөөлөрдүн диапазонун көрсөтүшү керек.

8.13 Ички көлөмү борбордук, арткы жана капталдагы балкондор, үн талаасы болуп бөлүнгөн мечиттерди долбоорлоодо мечиттин өзүнчө бөлүктөрүнүн үн талааларынын өз ара акустикалык таасирин жана диффузиялык эмес мүнөзүн эске алуу менен эсептөө керек. Мындай учурда мечиттин ар бир бөлүгүнүн кийинки жаңыруу (реверберация) өтмө процесси төмөнкү факторлордун бирдиктүүлүгүн эске алуу менен ажыратып эсептөө керек:

- функциялык багыты, ар бир көлөмдүн толтурулуш деңгээли;
- мечиттин ар бир бөлүгүнүн аба көлөмүнүн, алардын ортосундагы оюктардын аянты жана сыйынуучуларды жайгаштыруу аянтынын байланышы;
- өзүнчө көлөмдөрдө үн тартуунун жалпы фондунун ортосундагы акустикалык байланыш.

8.14 Мечиттерде үн күчөтүүчү түзүлүштөрдү колдонууда аларды тандоону жана жайгаштырууну акустикалык эсептөөгө ылайык ишке ашыруу керек.

8.15 Негизги электр тармактарынан алыс жайгашкан жолоочулар үчүн мечиттерди жасалма жарыктандыруусуз долбоорлоо же жарыктандыруу үчүн өзүнчө энергия булагын колдонууга жол берилет.

9 Инженердик жабдуулары

Жылытуунун жана вентиляциянын

9.1 Мечит комплекстеринин имараттарында жана курулмаларында жылытуу жана вентиляция каралууга болот, алар КЧЖЭ 2.04.05 жана ушул бөлүмдүн талаптарына ылайык аткарылышы керек.

Мечит комплекстеринде кышкы жана жайкы залдары болсо, жайкы залда жылытуу тутуму каралбашына жол берилет.

9.2 Коомдук имараттар үчүн кабыл алынган энергияны үнөмдөө боюнча талаптар мечиттерди долбоорлоодо анын диний пайдалануу өзгөчөлүгүнө жана конструкциялык чечимине байланыштуу эске албоого жол берилет.

Мечиттин тосмо конструкцияларынын жылуулук берүүгө каршылык көрсөтүүсү (оюктарды толтуруудан тышкары) R_0 , КЧЖЭ 23-01 аныкталган санитардык-гигиеналык жана ыңгайлуу шарттардан улам R_0^{TP} төмөн болбошу керек. Мында ченемделген температуралык туруксуздук $\Delta t^H 0,8(t_b - t_p)$ барабар кабыл алынат, бирок, 4 °C жогору эмес.

Тышкы тосмо конструкцияларынын жылуулук берүүгө каршылык көрсөтүүсүндө жылуулук жана вентиляция тутуму мечиттин ички дубалдарында жана чатырында конденсаттын пайда болушун жоюуну камсыздоосу керек.

9.3 Мечиттин жылытуу тутуму (суу менен, аба, электр менен, меш аркылуу) долбоорлоо тапшырмасына ылайык анын иш-милдеттик багытына жана диний режимге, сыйымдуулугуна, көлөмдүк-мерчемдөө жана конструкциялык чечимдерге, курулуш ордуна карата тандалат.

Мечит комплекстеринин имараттарын жана курулмаларын жылуулук менен жабдуу тышкы тармактардан жана жеке өз алдынча жылуулук булагынан жүргүзүлүшү мүмкүн.

9.4 Жылытуу тутуму мечиттин бардык бөлүктөрү үчүн каралат. Жылытуу тутумунун өзүнчө бутагы мечит (сыйынуу жайы), медресе, чарба бөлүгү жана комплекстин курамына кирген башка имараттар үчүн каралышы керек.

Тышкы тармактардан жылуулук менен жабдууда жергиликтүү шартка байланыштуу диний комплекстин жардамчы имараттарынын биринде атайын бөлүнгөн жайда жеке жылуулук пункту (ЖЖП) түзүлөт.

Коомдук багыттагы мекеменин имаратына сыйынуу жайын жайгаштырууда сыйынуу жайы жана ал кошулуп курулган имарат менен бирге мечитке жылуулук энергиясын жана сууну эсептегичти өзүнчө орнотуу менен ЖЖП жана ТБну (түзүлүш башкарууну) орнотууга болот.

Түрдүү багыттагы имараттарга кошулуп курулган сыйынуу жайларынын жылытуу жана вентиляция тутуму долбоорлоо тапшырмасына ылайык бул имараттардын тутумдарынан өзүнчө долбоорлонушу керек.

9.5 Мечиттин суу менен жылытуу тутумунун түтүктөрүн чыгарылма плиталары менен көмүскө каналдарда орнотуу керек. Суу менен жылытуу тутумунун жылытуу приборлорун тышкы дубалдарга жана жарык үчүн оюктардын астына орнотуу сунушталат.

9.6 Сыйымдуулугу 300 кишиге чейинки реконструкцияланып жаткан мечиттерде, тышкы абанын температурасы эң суук жума эсебинде ички абанын температурасы кызматтан тышкары мезгилде 8°C төмөн түшпөсө (Б параметрлери), жалпы жылытуу тутумун караштырбоого жол берилет. Мындай учурда сыйынуу башталганга чейин абаны электр менен жылытуу аркылуу ишке ашырылат.

Жергиликтүү жылуулук булагын, анын ичинде май менен электр радиаторун орнотуу менен жайлуу микроклимат аймагын түзүүгө жол берилет.

9.7 Жылытууну жана мечиттин негизги жайларында аба алмашуунун эселигин долбоорлоодо абанын эсептелген температурасын 6-таблица боюнча кабыл алуу керек.

6-таблица

Жайлар	Абанын эсептелген	1 сааттагы аба алмашуунун эселиги	Кошумча көрсөтмөлөр
--------	-------------------	-----------------------------------	---------------------

	температур асы, °C			
		Кируу	Соруу	
Чоң далис (вестибюль)	14			Жылдын суук мезгилинде: жылытууну долбоорлоо үчүн 14 °C;
Мечиттин ортоңку бөлүгү	20	Эсептөө боюнча, бирок 1 кишиге 30 м ³ /ч тышкы аба		Б параметрлери боюнча тышкы абанын эсептелген температурасында салыштырма нымдуулук - 40-55%. Жылдын жылуу мезгилинде: 28 °C жогору эмес, Б параметрлери боюнча тышкы абанын эсептелген температурасында салыштырма нымдуулук - 50-55%; Муздак суунун рециркуляциясы
Михраб бөлүгү	20	Ошондой эле		Үзгүлтүксүз иштеген жылытуунун кошумча булактарын колдонууга болот.

9.8 Жылытуучу жер тамандар (пол) мечиттин ортоңку бөлүгүндө жер тамандын үстүнүн орточо температурасы 23 °C жогору эмес каралышы мүмкүн.

9.9 Аба аркылуу жылытууну долбоорлоодо кирген абанын температурасы тейлөө аймагында 40 °C ашпоосу керек.

Мечиттер үчүн вентиляция менен бириктирилген аба аркылуу жылытууну долбоорлоодо тутумду автоматтык башкаруу, анын ичинде, сыйынуу мезгилинде жайларда 16 °C эсептелген температураны жана 40-55% салыштырма нымдуулукту кармап туруучу, ошондой эле кызмат эмес күндөрү абанын температурасын 8 °C камсыз кылууну кароо керек.

Мечит жайларын аба менен жылытуу тутумунда абанын кайра айланышы (рециркуляция) кызмат эмес мезгилде гана жол берилет.

9.10 Сыйымдуулугу 300 кишиге чейинки мечиттерде борбордук жылуулук булагы жок болгондо өрткө каршы талаптарды сактоо менен жеке жылытуу булагы жол берилет.

9.11 Мечиттин борбордук бөлүктөрүндө төмөнкү аймакта абанын кыймылдуулугу 0,3 м/с жогору болбошу керек. Вентиляциянын механикалык тутумунда аба таратуучулар аба таратуу жана акустика шарты менен эсептелет.

9.12 Мечит жайларында аба алмашууну эсептөөдө адамдардан жана күйгөн шамдардан, чырактардан бөлүнүп чыккан ашыкча жылуулукту тартууну эске алуу керек.

9.13 600 кишилик жана андан көп сыйымдуулуктагы мечиттер үчүн суу жылытуучу калориферди орнотууга болот, ал мечиттин ичиндеги температуралык-нымдуулук параметрлердин бир аз өзгөрүүсүн автоматтык түрдө камсыз кылып турат (5 °C аз жана 1 саатта 5% салыштырма нымдуулук).

9.14 Сыйымдуулугу 600 кишиге чейинки мечиттерде механикалык кирүү уюштурулбаган табигый вентиляция түзүлүшүн орнотууга жол берилет, мында 8-таблицада көрсөтүлгөн аба алмашуунун эселигин камсыз кылган шартта.

9.15 Кызмат учурунда иштеген механикалык кирүүчү вентиляцияны долбоорлоодо мечит жайларында 1 адамга 20м³ /с эсеби менен табигый вентиляция каралышы керек.

9.16 Мечит жайларынан абаны чыгаруу дубалдарга коюлган мечиттин жогорку аймагына жайгаштырылган терезе оюктары жана тосмолору аркылуу, кол менен же автоматтык түрдө ачылуучу соргуч каналдар аркылуу каралышы керек; жарык барабанында орнотулган жана аба алмашуунун талап кылынган эселигин, мечитке атмосфералык нымдуулукту жана кыш мезгилинде муздак абанын кирүүсүн жоюуну камсыз кылуучу желдетүүчү түзүлүш аркылуу каралышы керек.

9.17 III климаттык райондо куруу үчүн долбоорлонгон мечит имараттарында терезе тешиктери аркылуу өтмө же бурчтук желдетүү каралышы керек.

9.18 Аба соргуч вентиляциянын өзүнчө тутуму төмөнкү жайлар (жайлардын тобу) медресе, чарбалык, даараткана үчүн каралышы керек. Аларды долбоорлоо КЧЖЭ 2.04.05 талаптарына ылайык жүргүзүү керек.

Суу менен жабдуу жана канализация

9.19 Мечит комплекстеринин имараттарында жана курулмаларында ысык суу менен жабдуу, чарбалык – ичүүчү, тышкы өрткө каршы суу менен жабдуу, суу менен жабдуунун тышкы тармактары жана тышкы өрт өчүрүү, канализация жана агынды суу каралышы керек, аларды КЧЖЭ 2.04.01, КЧЖЭ 2.04.02 жана ушул бөлүмгө ылайык долбоорлоо зарыл.

9.20 Суу менен жабдуу жана канализация тармагы менен камсыз болбогон тилкеде жайгашкан сыйымдуулугу 100 кишиге чейинки мечиттерде жергиликтүү тутумдарды, анын ичинде, кол жуугуч жана хауздун (жасалма көлмө) борбордук суу берүүсүз каралышына жол берилет.

9.21 Мечит комплекстеринин имараттары үчүн тышкы өрт өчүрүүгө сууну сарптоону аныктоодо КЧЖЭ 2.04.02. 6-таблицадагы жетекчиликке алуу керек.

9.22 Муздак жана ысык суунун түтүктөрүн киргизүү ордунда суу өлчөгүч түйүндү жайгаштыруу үчүн жай каралышы керек.

Муздак жана ысык сууну тартып келүү: даараткананын кранына, жуунуучу жайга, мечиттин техникалык персоналынын бөлмөсүндө жана жайды тазалоочу жардамчы жайларда орнотулган суу алуучу кранга, жуунгучтарга жана жуучу жайларга, даараткана жуунгучтарына, ашкана жабдууларына каралышы керек. Муздак сууну тартып келүү даараткана күлтүктөрүнө (унитаз) да каралышы керек.

Муздак жана ысык сууну чарбалык-ичүү зарылдыктарына сарптоонун эсептелиши КЧЖЭ 2.04.02 3-тиркеменин көрсөтмөлөрүнө ылайык администрациялык багыттагы имараттарга окшош жүргүзүү керек.

9.23 Купелдин аралаштыргыч түзүлүшүнө келген ысык суунун температурасы 60 °C жогору болбоого тийиш.

9.24 Мечиттин аймагында жаан тоскуч тармактар бар болсо, мечитте жер таманды жуугандан кийинки сууну кетирүүчү трап каралышы керек. Ал жок болгондо кир суулар атайын бөлүнгөн орунга төгүлөт.

9.25 Курулуш жүрүп жаткан аймакта суу түтүгү жана канализация тармагы жок болгон учурда I жана II климаттык райондоөзүнчө бөлүнгөн люфт-клозет (жылытылган даараткана) каралууга, ал эми III климаттык райондо–тышкы стационардык ажааткана же жылытуу, аба соргуч жана жасалма жарыктандыруу менен жабдылган казма ажаткана каралышына жол берилет.

Айылдык өзүнчө мечиттерде же жолоочулар үчүн мечиттерде жылытуу тутумунун каралбашына жол берилет.

Электротехникалык жана күчсүз токтуу түзүлүштөр

9.26 Мечит комплекстеринин имараттарында жана курулмаларында электр жабдуулары, анын ичинде, электрди күчөтүүчү, электр жарыктандыруу, телефон тармагы тутуму жана автоматтык өрт ишараттоосу каралышы керек. Мечит имараттары жана мечит комплексине кирген башка жайлар долбоорлоо тапшырмасына ылайык кондиционер түзүлүштөрү, теле берүү тутуму, үндү күчөтүүчү түзүлүштөр, күзөт ишараттоосу жана өрт тууралуу билдирүү тутуму менен кошумча жабдылышы мүмкүн.

9.27 Имараттарды электр менен камсыз кылуу, электр жабдуулары, электр жарыктандыруу, күчсүз токтуу түзүлүштөрү, имараттарды жана аймакты жарыктандыруу ЭАКЧ 2.04-05, КЧЖЭ 3.05.06 талаптарына ылайык каралышы керек.

9.28 Мечит комплекстерине кирген имараттарды электр менен жабдуунун ишенимдүүлүк категориясы, алуу булагы, кирүү жана бөлүштүрүү щиттеринин түрлөрү долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталат.

9.29 Мечит комплекстеринин имараттарынын бардык жайларында көмүскө электр өткөрүү каралышы керек. Кошумча жайларда ачык электр өткөрүүгө жол берилет.

9.30 Электр кабыл алуунун алуу жана бөлүштүрүү тармагын, өрткө каршы түзүлүштөрдү жана имараттын күзөт ишараттоосун башка электр тармактары менен жалпы кутуда, түтүктө жана каналда орнотууга жол берилбейт.

9.31 Мечитке жалпы жарык берүү чыңалуу чырактары менен аткарылат, люминесценттик чырак сунушталбайт.

9.32 Асмашамдарды, дубал браларын, залдын, балкондун жана михрабдын үстүнөн жалпы жана жергиликтүү жарык берүүнү иштетүү өзүнчө каралышы зарыл. Өчүргүчтөр жер тамандан 1,5-1,8 м бийиктикте орнотулушу керек.

9.33 Майрамдык жарыктандыруу үчүн жалпы жарыктандыруу тутумунда кошумча чырактар каралышы керек.

9.34 Мечит жайларын жыйноо үчүн чаң соргучту жана башка техникалык каражаттарды кошуу үчүн жерге киргизилген жана жайдын периметри боюнча 10м сейрек эмес коргоочу капкактары менен штепселдик розетка каралышы керек.

9.35 Электрщиттери, эреже катары, мечит персоналдары үзгүлтүксүз болуучу биринчи кабаттарда жайгашуусу керек. Электрщиттеринин жайын топурак суулары төмөн болгон жана гидроизоляция орнотулган шартта жер төлө кабатта жайгаштырууга жол берилет.

9.36 100 кишиден ашык сыйымдуулуктагы мечиттерде авариялык жарыктандыруу каралышы керек.

Мечиттен адамдарды эвакуациялоо үчүн авариялык жарыктандыруу мечиттин борбордук бөлүгүндө, балконунда, тепкич аянтында, мунарада каралышы керек. Авариялык жарыктандыруу электр щиттеринин жайларында, вентиляциялык камераларда, жылуулук түйүндөрүндө, соргуч жайында каралышы керек, мында жарыктандыруу ченеми 2 лк камсыз болушу керек.

9.37 Мечит комплекстеринин жер участкакторун тышкы жарыктандыруу ЭАКЧ 2.04-05 сунуштарына ылайык долбоорлонушу керек. Мечиттин тышкы жарык берүү түзүлүшүнүн зарылдыгы долбоорлоо тапшырмасы менен аныкталат.

9.38 Үндү күчөтүүчү түзүлүш сыйымдуулугу 1000 кишиден ашык мечиттерде каралышы зарыл, анда микрофондор имамдын бөлмөсүндө, ал эми үндүн булагы акустикалык эсептөөгө ылайык мунараларда жайгаштырылат.

9.39 Телефондорду орнотуу администрациялык жана күзөт жайларында каралышы керек.

9.40 Тарыхый-маданий, көркөм жана материалдык баалуу болуп эсептелген жана мамлекеттик эсептөөдө катталган терезе тосмолорунан башка диний предметтер жана курандар жергиликтүү коргоо органдары менен макулдашуу менен кошумча тапшырма боюнча күзөт тутуму менен жабдылуусу керек.

Күзөт ишараттоо каражаты менен ханака-залдары жабдылууга тийиш. Башка учурларда балкон гана.

Күзөт ишараттоосунун билдиргичи (датчик) катары: эшиктерди, терезелерди, форточкаларды ачууну бөгөттөө үчүн ишараттоолорун; айнекти талкалоону, кирүүнү, кирүү жана терезеге жакындоону билдиргичтерди колдонуу сунушталат.

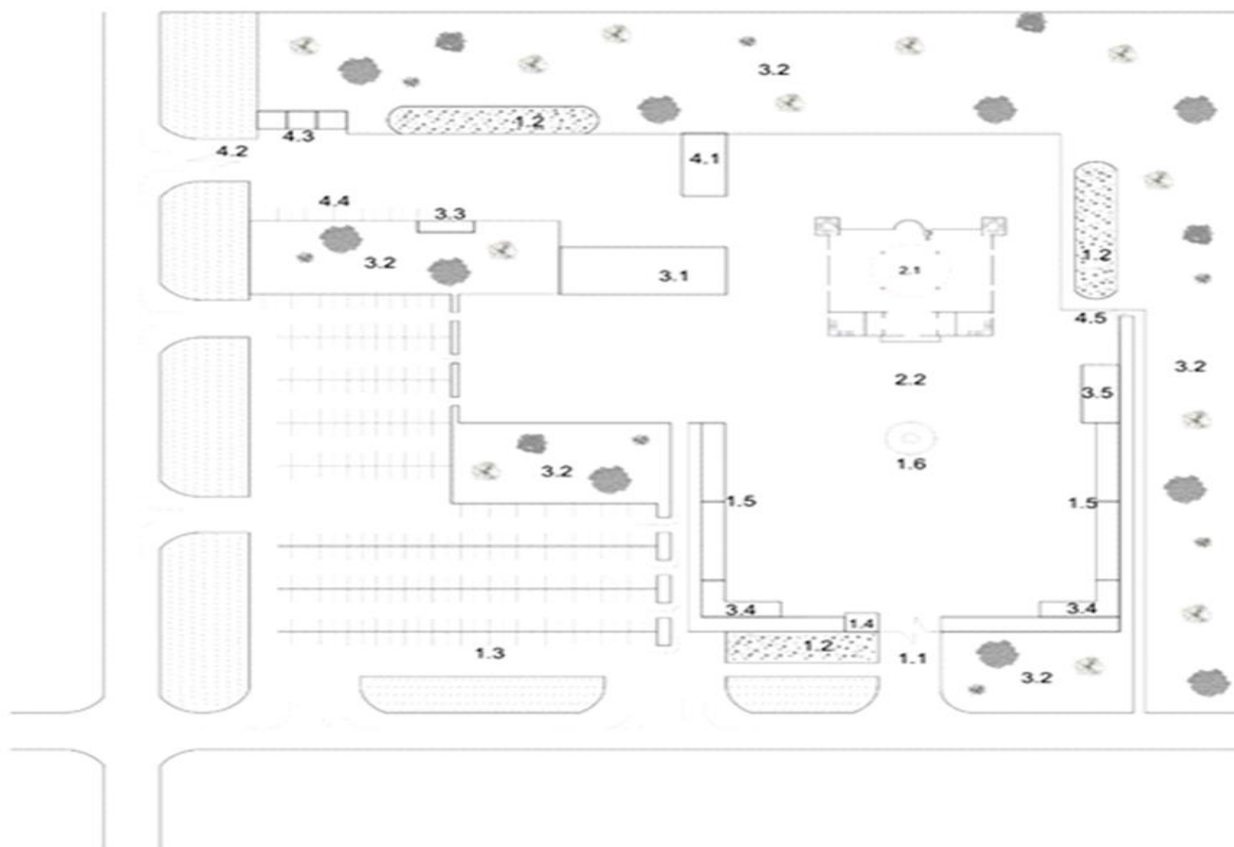
Ишараттоо тармактары жер таманды даярдоодо, дубал кобулдарында жашыруун өткөргүчтүн каналында жашыруун жана алмаштыруучу болуп каралат. Долбоордук чечимдер күзөт тутумунун ишараттоосунун кабелдеринин жана түзүлүштөрүнүн жана телекөрмө контролдоонун чоочун жактарга жеткиликсиз болушун камсыз кылуусу керек.

Күзөт тутуму автоматтык өрт ишараттоо тутуму менен бириктирилген болушу мүмкүн.

Алыскы айылдык мечиттерде электр кубаты үчүн энергиянын өзүнчө булагын колдонууга жол берилет, ал эми жолоочулар үчүн мечиттерде электр энергиясын караштырбай коюуга жол берилет.

А тиркемеси
(сунушталган)

**1000 орундук шаардык мечиттин Башкы мерчеминин болжолдуу
схемасы**

Башкы пландын экспликациясы

1. аймагы	Кируу	3. аймак	Жардамчы
1.1. орт кирүү жана кирүү дарбазалары	Трансп	3.1. 3.2. ылган аймак	Медресе Жашылдандыр
1.2. аянты	Гүл	3.3. ажаткана	Келгендер үчүн
1.3. коюу жайы	Авто	3.4. 3.5. лык жай	Даараткана Администрация
1.4. дүкөнчөсү	Мечит	4. 4.1. чарба блогу	Чарба аймагы Гараж менен
1.5. ма, эс алуу	Бастыр		

орундуктары 1.6. Гүл аянты 1.7. Фонтан 2. Мечит аймагы 2.1. Мечит 2.2. Кирүү алдындагы аянтча	4.2. Чарбалык кирүү 4.3. Таштанды чогултуучу жай 4.4. Автоунаа коюу жайы 4.5. Аялдар кирүүсү
--	---

Б тиркемеси
(сунушталган)

Мечит элементтеринин символикалык мааниси менен мечиттин схемалык модели

